

EL MIRALL

Núm. 130

500 PTA / 3,01 EUR

Dossier

*El calçat i la pell:
el ressorgiment
d'una indústria
tradicional*

Entrevista

*Gabriel Barceló,
un home de combat
al servei de la
llengua i la cultura*

Semblança

*Cinquanta anys
de l'Estudi
General Lul·lià*

Societat

*Científics de la
UIB patenten un
blanquejador
dental*

Seccions: itineraris • art • cinefàgia • la botiga

2002 PROJECTES

DE L'1 DE MARÇ AL 8 D'ABRIL DE 2002

CONVOCATÒRIA D'AJUTS
PER A PROJECTES
SOLIDARIS

CONVOCATÒRIA D'AJUTS
PER A PROJECTES
CULTURALS

CONVOCATÒRIA D'AJUTS
PER A PROJECTES DE
**CONSERVACIÓ DE
LA BIODIVERSITAT**

"SA
NOS
TRA"

CAIXA DE BALEARS

Fundació
"SA NOSTRA"

Per a més informació: Tel: 971 70 74 21 www.sanostra.es

EL MIRALL

EDITORIAL

L'OCB, MEDALLA D'OR DE LES ILLES BALEARS / EDUCACIÓ I RELIGIÓ

4

DOSSIER

CALÇAT I PELL, EL RESSORGIMENT D'UNA INDÚSTRIA TRADICIONAL

5

NOTES LITERÀRIES

ISABEL GRANA. L'ACTUALITAT DELS POETES MALLORQUINS:

«RAIXA» I MARIA DEL MAR BONET

26

OPINIÓ

PERE MIRALLES LE FOLL. QUATRE ÀREES D'INTERVENCIÓ DE
LA BIBLIOTECA PÚBLICA

28

SEMBLANÇA

JAUME VICENS. ESTUDI GENERAL LUL·LIÀ: MÉS DE 50 ANYS D'HISTÒRIA

30

OPINIÓ

JOAN LLADONET. LA NORMATIVA LINGÜÍSTICA S'ESVAIEIX
SENSE HAVER ESGOTAT LA NORMATIVA LEGAL

32

ENTREVISTA

PEP MINUESA. GABRIEL BARCELÓ: «LA UNIÓ DE FORASTERS I MALLORQUINS
FARÀ REALITAT LA NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA D'AQUÍ A 25 ANYS»

36

SOCIETAT

PEP MINUESA. CIENTÍFICS DE LA UIB: «ESTÀ MOLT MAL VIST DINS
EL MÓN ACADÈMIC INVESTIGAR COSES PRÀCTIQUES»

44

TENDÈNCIES

ITINERARIS: GASPAR VALERO

ART: CRISTINA ROS

CINEFÀGIA: MATÍAS VALLÉS

LLIBRES: BIEL MESQUIDA

LA BOTIGA: EL MIRALL

48

REVISTA CULTURAL
Març de 2002 · Núm. 130

Edita:
OBRA CULTURAL BALEAR

Publica:
Associació EL MIRALL
C/ de la Impremta, 1, pral. 2a
07001 Palma

President: Ferran Gomila
Editor: Antoni Mir

Producció, administració i
publicitat:

C/ de la Impremta, 1, pral. 2a
Tel.: 971 72 59 37

Telefax: 971 71 93 85
Apartat de correus 179
07080 Palma

Delegació a Barcelona:
C/ de la Montcada, 20
(Palau Dalmau)

08003 Barcelona
Delegació a València:
C/ de Moratín, 15
46001 València

Web i adreça de l'OCB
a Internet

<http://www.ocbweb.com>

Correu electrònic:
ocb@ocbweb.com

Director:
Jaume Lladó

Redactora en cap:
Joana Mas

Secretari de redacció:
Tomeu Martí

Consell de redacció/
col·laboradors
Gaspar Valero
Antoni Oliver
Biel Mesquida
Pere Rosselló Bover
Antoni Mir
Antoni Llompart
Joana Mas
Pep Minuesa

Publicitat: Santi Adrover

Els articles publicats en
aquesta revista expressen
únicament l'opinió dels autors.

Coberta:
Guillem Crespí

Fotos: Pep Pastor

Disseny: Marco Spinazzola

Maquetació i fotocomposició:
Ecogràfic

Impressió:
Xisco Arts Gràfiques
C/ del Baix Riera, 1-A, Palma
Tel.: 971 47 57 54

UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS

5105592097

L'OCB, Medalla d'Or de les Illes Balears

L'Obra Cultural Balear ha estat reconeguda amb la màxima distinció oficial de les Illes Balears, la Medalla d'Or de la comunitat autònoma. La motivació de l'Executiu diu: «El Govern de les Illes Balears reconeix la tasca mai no ininterrompuda de les senyes d'identitat del nostre poble; com a testimoni de gratitud per la seva labor incansable a favor del coneixement i l'estimació de la nostra llengua des de les èpoques més difícils; per la seva contribució al procés de recuperació de l'autogovern de les nostres Illes», tot recollint el sentiment majoritari present dins la societat.

La Medalla ha estat concedida per un Govern sostingut per un bloc de progrés i nacionalista. El reconeixement oficial, dins la normalitat i més que atesos els mèrits de l'entitat guardonada, ha hagut d'esperar gairebé vint anys. Dins una societat plural i en ocasions com aquestes, algú hauria de fer una reflexió respecte d'aquest tema.

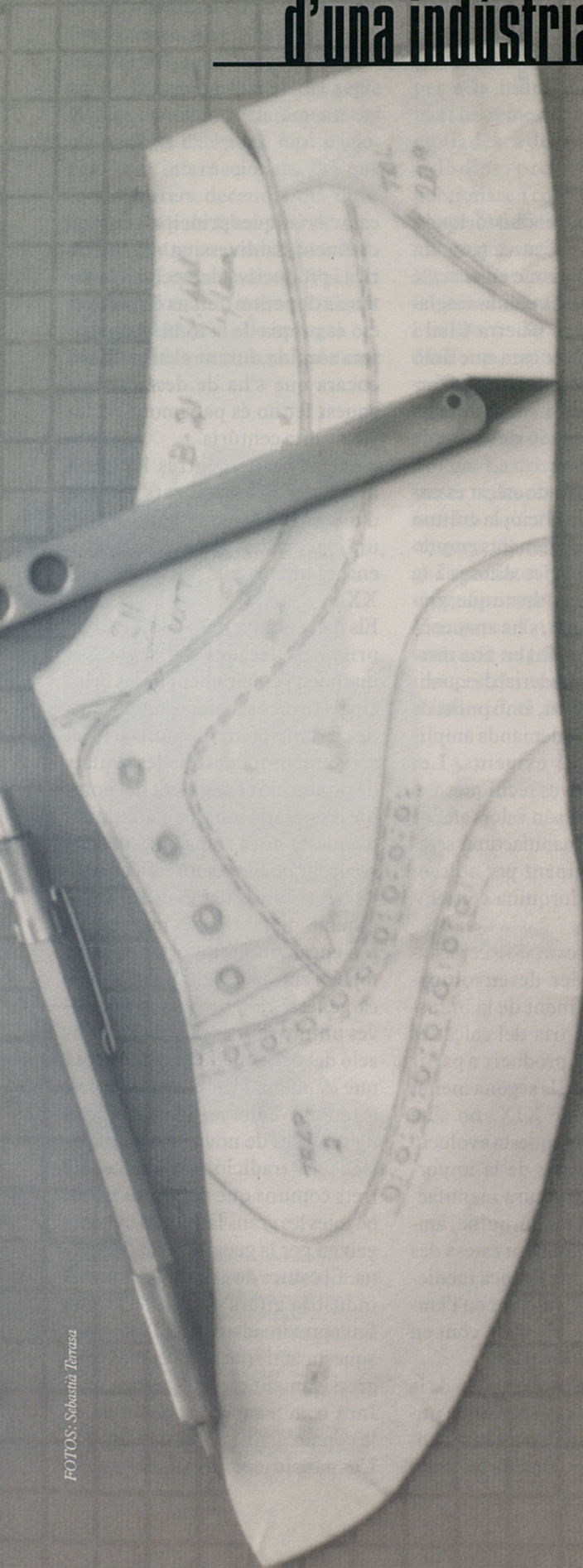
L'acte de lliurament de les Medalles d'Or i dels Premis Ramon Llull s'emmarcà dins el Dia de les Illes Balears. Per primera vegada, a petició de l'OCB, la qual demanà poder-hi expressar el seu missatge, es donà la paraula a totes les Medalles d'Or sense excepció, també al GOB, la Societat Artística de Ciutadella i el bisbe de Mallorca. D'aquesta manera, l'acte millorà respecte d'altres edicions en qualitat i en diversitat, la societat civil tingué veu pròpia –no contraposada, però diferenciada justament dels representants polítics i religiosos– i els diferents corrents de pensament tingueren l'oportunitat d'agrair directament tant a l'Executiu com a la resta de la ciutadania el suport a la tasca associativa. En canvi, es va limitar a dos premiats amb el Ramon Llull la possibilitat d'adreçar-se als presents. Tant l'acte de lliurament com el Dia de les Illes Balears haurien de potenciar el vessant participatiu i festiu, sempre amb sentit pedagògic i de país, perquè la ciutadania se senti més propera a les institucions i vulgui contribuir, amb la seva adhesió, a la construcció d'un país.

Educació i religió

Quan semblava que es tenia prou superat el tema, els casos que han transcendit a l'opinió pública les darreres setmanes han tornat a posar en relleu les dificultats per conjugar el dret universal a l'educació amb les creences religioses personals i familiars. Per una part resulta paradoxal que la directora d'un col·legi concertat aparegui a la televisió vestida amb l'hàbit de monja dient que no pot admetre a les seves aules una nina musulmana que dugui vel. Igual de sorprenent és l'actitud d'un pare musulmà que no vol que els seus fills vagin a un col·legi concertat perquè s'hi exhibeixen símbols religiosos cristians. Dins un estat democràtic, laic i de dret, no semblen admissibles actituds com aquestes que mostren poc respecte cap a la llibertat religiosa, de creences i les senyes d'identitat del proïsme.

El fet més greu és l'aparició d'una nova fórmula per empènyer els immigrants cap als centres públics, una nova excusa per no escolaritzar-los als concertats. La lluita que duen a terme en els darrers temps les administracions educatives progressistes per repartir els alumnes que presenten més dificultats entre tots els centres que se sustenten amb fons públics ha sofert una forta ensopegada en la forma com s'han resolt aquests dos casos, la qual cosa crea un mal precedent per a situacions futures. Cal cercar fórmules acceptades per totes les parts perquè tant els alumnes d'incorporació tardana com els de necessitats educatives especials siguin integrats de forma uniforme a tots els centres finançats pel conjunt de la societat. En cas contrari s'està penalitzant la tasca del professorat de l'educació pública, que veu com a les seves aules s'hi acumulen una gran quantitat d'alumnes que no saben ni entenen la llengua vehicular i que, en alguns casos, gairebé no havien estat escolaritzats al seu lloc d'origen. És lògic que tot plegat creï malestar entre els ensenyants, perquè a més a més de sobrecarregar injustament l'escola pública no els permet atendre adequadament la diversitat a la qual ha de fer front.

Calçat i pell, el ressorgiment d'una indústria tradicional

Evolució històrica d'un sector resistent: el calçat mallorquí

JOANA MARIA ESCARTÍN

El calçat constitueix, sens dubte, el sector manufacturer resistent en el panorama industrial mallorquí.

Aquests dibuixos han estat extrets del número 1 de la revista Moda y Línea de l'any 1944. Biblioteca Lluís Alemany. Consell de Mallorca.

De profundes arrels històriques, la fabricació de calçat va tenir un destacat protagonisme en el segle XIX, perllongà una sòlida singladura després de la Guerra Civil i s'ha mantingut —encara que amb alts i baixos— en la gran transformació econòmica i social que ha propulsat la irrupció del turisme de masses.

A Mallorca, parlar de calçat és entroncar amb la tradició, la cultura artesana, els plantejaments empresarials d'estratègies difoses i la gènesi d'un producte que, gradualment, s'ha anat convertint en una mercaderia de qualitat, amb punts de demanda amplis i exigents. Les noves tècniques i el disseny són valors afegits a un sector manufacturer sempre determinant per a l'economia mallorquina contemporània.

Encara que el vertader desenvolupament de la indústria del calçat es produeix a partir de la segona meitat del segle XIX, no s'ha d'oblidar que aquesta evolució es dona a partir de la important infraestructura manufacturera mallorquina, àmpliament estesa des de l'època medieval, tant en l'àmbit rural com en l'urbà.

La configuració de la indústria del calçat a Mallorca impedeix dissenyar un panorama homogeni i unitari. Una de les seves

característiques principals és, precisament, la diversitat organitzativa i productiva del sector. L'existència de petites unitats de producció és pròpia de la indústria sabatera sorgida durant el segle XIX, encara que s'ha de destacar que aquest fet no és patrimoni exclusiu de dita centúria.

Aquests petits centres laborals, molt sovint vertebrats entorn d'una plantilla molt reduïda i amb un clar accent domiciliari, són encara importants durant el segle XX.

Els darrers anys del segle XIX i les primeres dècades del segle XX marquen l'enlairament de les principals firmes sabateres mallorquines. La incipient mecanització, el creixement modest de les unitats de producció i l'augment del nombre d'operaris són característiques d'aquesta nova etapa, tot i que cal recordar que les empreses i els tallers que continuaran utilitzant el sistema de fabricació manual seran encara molt importants, fins i tot ben entrat el segle XX. La tònica general que segueixen les noves unitats fabrils és la de l'ampliació del petit taller ja existent, tot i que es poden localitzar exemples, arreu de Mallorca, de la fundació d'empreses de nova planta. Experiència i tradició són, doncs, els trets comuns que definiran gairebé totes les grans fàbriques que sorgeixen per la geografia mallorquina. El centre de gravetat d'aquesta indústria girarà entorn de Palma fins aproximadament el 1930, quan aquesta activitat es desplaça progressivament cap al Raiguer, amb Inca com a capital econòmica de la comarca, fins a l'actualitat. L'expansió comercial del calçat

mallorquí és una de les característiques bàsiques de l'organització productiva sabatera de l'illa. És a dir, es pot qualificar aquest producte com a netament exportador. Tota la infraestructura manufacturera i industrial que anirà sorgint a partir de la segona meitat del segle XIX es consagrarà, clarament, cap als mercats exteriors, tant nacionals com internacionals. Pel que fa als darrers decennis del vuit-cents, molts de fabricants dediquen tota la seva producció a l'exportació. I en general, el 20% de la producció es destinava al mercat nacional i el 80% a l'estranger. En aquesta conjuntura cal tenir

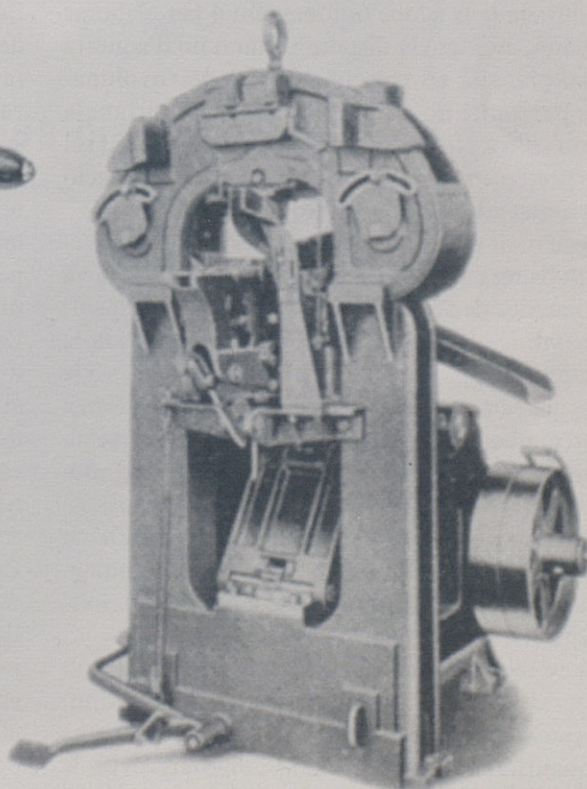
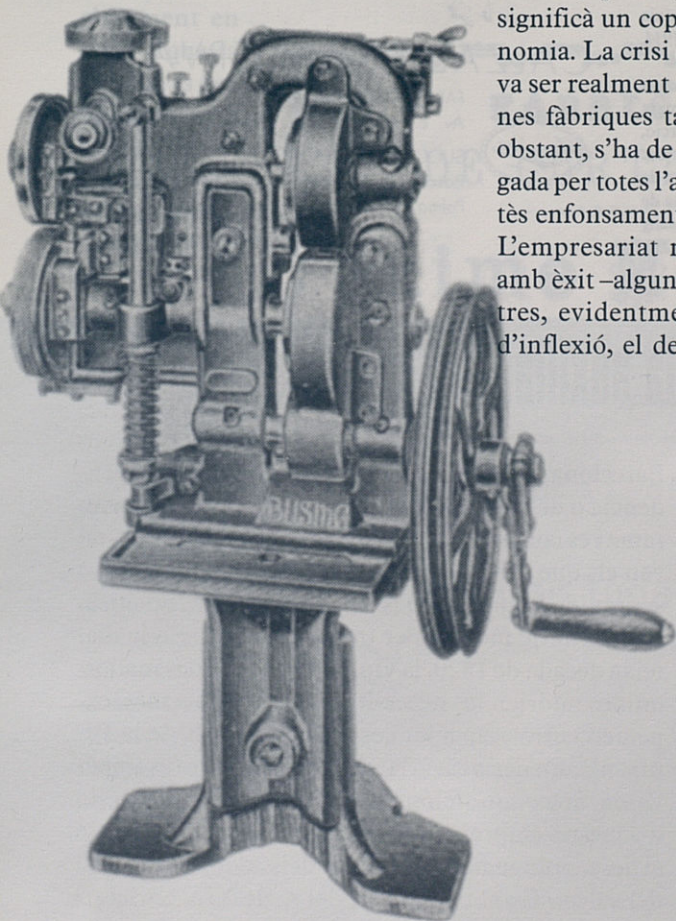
present que el mercat americà de la zona caribenya va suposar un autèntic esperó per a la producció de sabates. Va ser la seva principal destinació durant les darreres dècades del vuit-cents. La dècada de 1890 va ser especialment propícia per a la indústria i les remeses enviades a les colònies proporcionaren copiosos beneficis als empresaris illencs. Però un fet fonamental marcà la posterior evolució de la indústria de Mallorca, especialment la sabatera. La pèrdua de les colònies americanes, que es produeix el 1898, significà un cop per a la seva economia. La crisi que la va precedir va ser realment immediata i algunes fàbriques tancaren. Això no obstant, s'ha de matisar d'una vegada per totes l'abast d'aquest pretès enfonsament econòmic. L'empresariat mallorquí supera amb èxit –alguns més que no d'altres, evidentment– aquest punt d'inflexió, el de la crisi colonial.

Evidentment, la ferida oberta per la crisi colonial no va ser mortal. I el que s'ha de tenir en compte és que no es produeix, ni molt menys, l'abandó de dit mercat. Les relacions eren massa fortes per això, era un mercat que els mallorquins

La Primera Guerra Mundial marca l'evolució del sector sabater

coneixien a la perfecció i amb el qual mantenien unes línies de comunicació fluides. Malgrat tot, aquesta situació d'incertesa va provocar la recerca d'altres punts on col·locar la producció illenca. Tot i que interessava mantenir el mercat que havia reportat més beneficis als empresaris illencs, aquests havien d'assegurar el despatx de les seves mercaderies. La competència s'erigia, per primera vegada, en un dels principals problemes de la indústria del calçat mallorquina.

Els primers anys del segle XX varen ser especialment durs, però la Primera Guerra Mundial marcarà l'evolució i revitalització del sec-

Imatges d'algunes de les màquines fabricades per l'empresa nord-americana United Shoe Machinery Company i instal·lades a les fàbriques mallorquines. La United va ser l'empresa que va propiciar la mecanització de la producció de calçat pràcticament en l'àmbit mundial. Gairebé totes les fàbriques mallorquines que incorporaren el procés mecànic compraren totalment o parcialment màquines de la USMC. De fet, després de la Primera Guerra Mundial, més del 20% de tota la maquinària de la United que entrava a Espanya es dirigia a les Balears. Revista Brisas del mes d'octubre de l'any 1934.

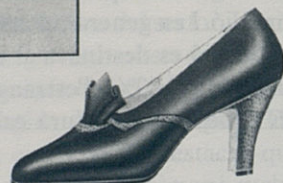
tor sabater. L'esclafit de la contesa mundial serà beneficiós, des del punt de vista econòmic, per a Mallorca. L'illa aprofitarà la paralització de les fàbriques europees sense vacil·lacions. Dos mercats, especialment, s'incorporaran amb força a la nòmina de clients de les empreses mallorquines: França i Alemanya. Aquests dos països demanaran calçat i corretjam militars, entre altres productes industrials. Durant la conflagració mundial, doncs, la producció es va orientar a atendre de manera urgent les necessitats europees. Els anys posteriors a la guerra significaren, òbviament, un retrocés en la producció industrial illenca. Els països que participaren en la guerra tornaren, lentament, a la normalitat, i els articles mallorquins, especialment adaptats a les necessitats de la guerra, deixaren de ser altament demandats. Reconduir els productes cap als mercats tradicionals, relativament abandonats durant la contesa, fou franca-

ment difícil, encara que es va aconseguir. Així, la postguerra mundial significà tornar als antics mercats, certament descuidats durant la guerra. De totes maneres, el mercat francès es va mantenir després de la conflagració.

L'interès dels fabricants mallorquins per seguir mantenint-lo és rellevant. De fet, l'economia mallorquina va experimentar una forta expansió durant la dècada de 1920. Un nou conflicte bèl·lic tornarà a reconduir i espero-

*Sobre aquestes línies
fotografia de la revista Brisas
d'octubre de 1934.*

*A la pàgina següent imatge extreta
del Boletín de la Cámara
Oficial de Comercio,
Industria y Navegación.
Indicador de la Cámara de
Comercio de Palma de
Mallorca. Any XII. 31 de maig
de 1910. Número 235.*

CALZADOS MINERVA S. A.

FABRICA: Calle Monterey, 54 Central y Oficinas:
Av. E. Figueras, 26 - PALMA DE MALLORCA

SUCURSALES DETALL:
Barcelona - Oviedo - Gijón - Coruña
Palma de Mallorca.

L'elaboració d'adobs, indústria auxiliar del calçat

La indústria dels adobs és fonamental per elaborar les sabates, atès que la disponibilitat o no d'aquesta matèria primera en condicionarà el desenvolupament. Per tant, no es pot obviar la importància d'aquest sector. No obstant això, el repàs serà breu i el que es pretén en aquest apartat és perfilar la situació de l'activitat adobadora mallorquina.

Ja des de molt antic es tenen notícies de l'existència dels adobadors a Palma. La zona de la Calatrava va aglutinar, des de segles enrere, les activitats relacionades amb la preparació de les pells que nodrien la important indústria sabatera. A principis del segle XIX es detecta una important activitat adobadora a Mallorca, que es concentra bàsicament a la capital. Una llista presentada pels majordoms del gremi d'adobadors, l'any 1828, revela que efectivament dels 22 establiments dedicats a l'adobament, 21 es localitzen a Palma i 1 a Inca. Els tipus d'adobs que es fabriquen són molt variats, i els més representatius són la sola, les baquetes, els cordovans i les badanes.

Abans de 1808 les fàbriques d'adobs es trobaven molt endarrerides. La producció era molt reduïda i es limitava a unes quantes classes de cuirs. S'introduïa una gran quantitat de sola d'Igalada, i diferents pells de

Barcelona, Sevilla i França. La Guerra d'Independència o del Francès, emperò, varià tot aquest panorama i es començaren a treballar els cuirs que imitaven els que s'introduïen de Barcelona. L'evolució va ser ràpida i cap al 1820 ja s'havia desterrat, pràcticament, l'antic mètode per treballar la sola. En la mateixa dècada de 1820, la vintena de fàbriques mallorquines nodrien les necessitats illenques i, a més, expedien cuirs cap a les costes meridionals de la Península. En definitiva, la indústria del cuir es trobava en unes condicions excel·lents i la progressió d'aquestes empreses és ascendent i es pot afirmar que el desenvolupament comercial dels adobs s'avança al del calçat. En el darrer terç del segle XIX els fabricants mateixos afirmen que «sostienen sus establecimientos a la altura que exigen los adelantos que la química ha introducido en el ramo de curtido de las pieles». Precisament, de finals del vuit-cents daten alguns dels establiments més rellevants del segle XX dedicats a l'adobament, a banda dels que ja gaudeixen d'una trajectòria destacable. Autors coetanis al fenomen descrit destaquen la importància d'aquesta activitat, fins al punt que les pells de les Balears no són suficients per atendre les necessitats de les adoberies i, per tant,

maquinària industrial es posà en funcionament per abastir dites necessitats. De fet, es varen militaritzar 57 fàbriques mallorquines que es dedicaren a proveir l'Exèrcit. La Guerra Civil, per tant, va propiciar un extraordinari desenvolupament del calçat. La demanda ocasionada per l'Exèrcit va obligar les fàbriques a multiplicar la seva producció. De les 105 fàbriques de 1937 es passa a les 250 de 1939. Aquest creixement espectacular es veu notablement frenat una vegada que es pacifica el país. Tornar a convertir una economia de guerra en una economia de pau serà l'assignatura que hauran de superar els empresaris mallorquins. El calçat és el sector que entra més clarament en crisi. Aquesta recessió es deu bàsicament a una disminució de la demanda extraordinària de

s'han d'introduir regularment cuiros al pèl, que procedeixen majoritàriament de Buenos Aires, i els denominats calcutes, secs, salats i sense salar.

Efectivament, les dades de comerç de cabotatge ens confirmen que les pells s'introdueixen de manera regular i amb clara tendència a l'augment pel port de Palma. En el primer decenni del segle XX es localitzen 34 fàbriques d'adobs. De forma aclaparadora continuen localitzades a la capital. Tot i així, s'han desplaçat als nuclis de població que s'havien creat als afores de les murades. El Molinar es convertirà en la nova zona de concentració de l'adoberia palmesana, encara que la Calatrava continuarà aglutinant aquesta activitat. En la dècada dels anys vint s'obté la mateixa radiografia. Però el que s'ha de destacar és que molts dels fabricants sabaters han construït les seves pròpies factories adobadores, per facilitar l'accés a la matèria primera bàsica, la pell, i per abaratir els costos evitant comprar a tercers uns materials que ells mateixos po-

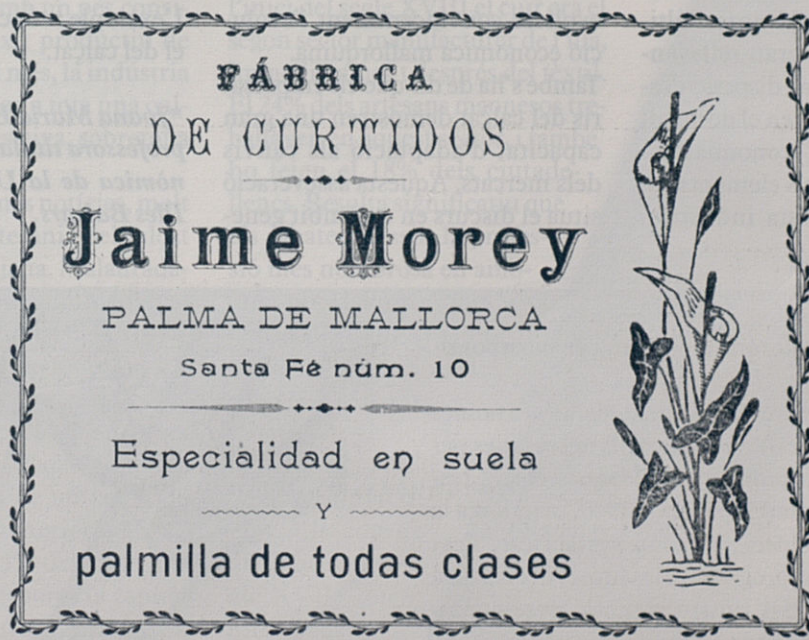
sabates, destinades a l'Exèrcit, i especialment a la dificultat l'abastiment de matèries primeres. La postguerra espanyola va ser extremadament dura, però el sector del calçat té una tendència al creixement. Es mantenen, el 1950, encara que amb alts i baixos, el nombre de fàbriques i tallers, la qual cosa fa pensar que, tenint en compte la precària situació en la qual es trobava el mercat nacional, les perspectives de col·locar les sabates mallorquines en els mercats internacionals eren falagueres. La irrupció del turisme de masses pocs anys després permetrà que l'activitat sabatera no decaigui, tot al contrari.

De totes maneres, la important

expansió del calçat no es podria entendre sense els factors següents. Els baixos costos de producció de la sabata mallorquina. Això es deu als baixos salaris que han regulat històricament el sector. D'aquesta forma s'evita l'increment d'inversions en maquinària. La tendència de l'empresariat a abaratir la força de treball serà una de les estratègies més utilitzades per continuar exercint l'activitat industrial sense veure perillar excessivament els beneficis obtinguts. La intervenció d'una nombrosa força laboral, que treballa fonamentalment de forma manual, converteix la indústria de la sabata en un sector molt flexible des del punt de vista laboral. De fet, la mecanització generalitzada no es

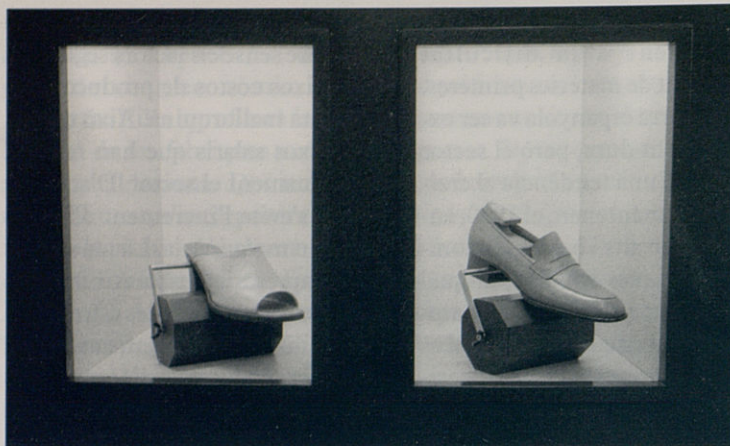
produceix fins després de la Primera Guerra Mundial, especialment durant la dècada dels anys vint.

den fabricar. Per tant, fàbriques sabateres i empreses d'adobs van agafades de la mà en aquest procés de transformació econòmica mallorquina.

Durant la Guerra Civil espanyola les fàbriques d'adobs funcionaren a ple rendiment seguint el ritme frenètic de les empreses sabateres. De fet, aquestes indústries foren militaritzades durant el conflicte bèl·lic per assegurar l'abastament de les fàbriques de calçat. Entre la nòmina d'aquestes empreses es localitzen els principals productors de sabates de la capital, que en aquesta època, com s'acaba de dir, ja havien muntat fàbriques d'adobs per nodrir les necessitats de les seves pròpies indústries de calçat.

El cap del servei d'intendència de les Illes Balears durant la Guerra Civil ens informa sobre la quantitat d'adoberies militaritzades: 19 a Palma, 1 a Sóller, 1 a Algaida i 2 a Inca. Però una vegada acabat el conflicte i atesos els greus problemes d'abastament de cuiros experimentats durant la dura dècada dels anys quaran-

Del punt anterior es desprèn que hi ha distintes formes d'organització de la producció. En concret, tres: la producció mecanitzada concentrada en una unitat productiva, l'elaboració manual de sabates en el marc de la fàbrica i, l'última, però amb una gran rellevància, el treball manual, dispers i descentralitzat, és a dir, en el domicili familiar. Per tant, l'economia submergida serà un dels elements característics d'aquesta indústria,

amb la finalitat clara d'evitar la fiscalitat. Aquesta forma de treball implica, a més, tota la unitat familiar, milers d'obers i obreres, amb els seus fills i filles, peça determinant sense la qual resulta difícil explicar convincentment l'evolució econòmica mallorquina.

També s'ha de dir que els empresaris del calçat demostren una gran capacitat d'adaptació als canvis dels mercats. Aquesta asseveració situa el discurs en un àmbit gene-

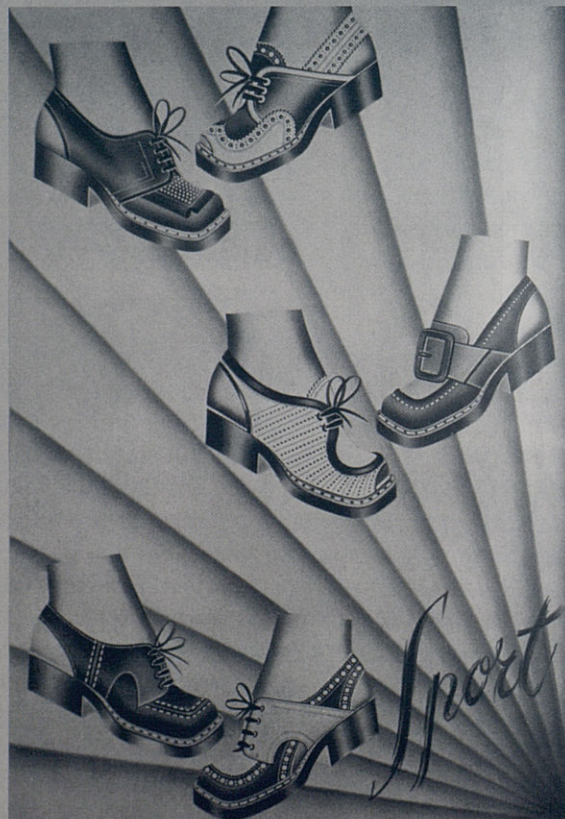
ralment poc subratllat: el de l'existència de grups empresarials a Mallorca amb una preparació suficientment sòlida com per reconduir les seves empreses en els moments més difícils cap a altres orientacions que, amb la perspectiva històrica, s'han evidenciat com encertades. En aquest respecte, la pèrdua de mercats –el colonial americà a les acaballes del segle XIX– o les conjuntures bèl·liques –crucials per formar el capital industrial illenc– representen moments àlgids que, amb els lògics alts i baixos, no desapareixen del tot quan els mercats tornen a un punt de tranquil·litat generalitzada, i la major concurrència podria fer pensar en desfetes inajornables per a l'empresariat insular. L'exemple més clar és, justament, el del calçat.

***Joana Maria Escartín Bisbal** és professora titular d'Història Econòmica de la Universitat de les Illes Balears.

ta, els fabricants mallorquins optaren per incorporar-hi un substitutiu.

S'ha de tenir en compte que el ramat mallorquí només podia proporcionar el 45% de les pells necessàries per cobrir les necessitats productives illenques, el 55% restant s'havia d'importar. A partir de 1940, pren força la utilització de conglomerats de goma per fabricar soles i augmenten de forma progressiva les firmes dedicades a produir aquest material. En aquest sentit, els responsables de la Junta d'Ordenació Econòmicosocial de les Balears, l'any 1947, explicaven que la manca de matèries primeres fou parcialment solucionada amb aquest tipus de material.

Tot i així, les fàbriques d'adobs sobreviuran, amb més o manco problemes, a les dures condicions experimentades en la immediata postguerra. Les dificultats i restriccions per obtenir matèria primera seran superades finalment amb èxit per aquests empresaris. A les portes del boom turístic, l'any 1963 en concret, es comptabilitzen 18 fàbriques a Palma, 1 a Alaró, 8 a Inca, 1 a Lluçmajor i 1 a Sóller, 29 en total. Moltes d'aquestes estan lligades directament amb els propietaris de les fàbriques de calçat i unes quantes es dedicaven de forma independent a fabricar pells destinades a la sabateria i també a la marroquineria i complements, que adquiriran una enorme importància dins el món de la pell.

Els dibuixos, d'aquesta pàgina i la següent han estat extrets del número 1 de la revista Moda y Línea de l'any 1944. Biblioteca Lluís Alemany. Consell de Mallorca.

El calçat, una indústria cabdal de l'economia de Menorca

MIQUEL ÀNGEL CASASNOVAS

La indústria del calçat ha tingut una importància cabdal dins l'economia de la Menorca contemporània. D'una banda, fou el fonament de la industrialització de l'illa durant la segona meitat del segle XIX. D'altra banda, encara avui, malgrat les crisis que ha patit el sector durant les ultimes dècades, és una activitat amb un pes considerable en el teixit productiu de Menorca. Encara més, la indústria del calçat donà lloc a tota una cultura que encara és viva, sobretot a Ciutadella.

Disposam d'algunes notícies, molt disperses, de l'artesania del calçat durant l'edat mitjana. Malauradament la documentació medieval referent a Menorca és tan escassa que ara per ara és impossible ni tan sols fer un esbós d'aquesta activitat. Força més abundoses són les referències durant l'edat moderna. Un registre fiscal de mitjan segle XVI —en tot cas anterior a 1558— palesa que el 13,5% dels artesans de Ciutadella, aleshores la capital i principal nucli urbà de Menorca, treballava en el sector del cuir.

Aleshores hi havia un gremi de sabaters i un altre de blanquers i assaonadors a Ciutadella. L'assalt turc de 1558, entre altres efectes, delmà força els gremis, la qual cosa va fer que aquests s'haguessin de reorganitzar en els anys següents. Possiblement en aquesta època ja estava constituït el gremi de sabaters de Maó —que englobava també els assaonadors—, mentre que el d'Alaior ho va fer a finals del XVII. Durant els segles XVI i XVII el principal problema dels sabaters era la manca de pell per obrar. Malgrat la important cabana ramadera de Menorca, la major part de les

pellis eren exportades o bé en brut o bé elaborades, la qual cosa obligà la Universitat General a decretar que els exportadors havien de vendre obligatòriament a Menorca un percentatge del cuir que havia de ser expedit fora de l'illa.

Amb tot, l'artesania del calçat anà guanyant importància relativa. A l'inici del segle XVIII el cuir era el segon sector manufacturer de l'illa, immediatament després del tèxtil. El 24% dels artesans maonesos treballaven en aquest sector, i també ho feien el 18% dels ciutadellencs. Resulta significatiu que els sabaters fossin la professió més nombrosa en ambdues poblacions. Aquesta tendència continuà durant el segle XVIII, quan el fort creixement demogràfic impulsà la demanda de béns manufacturats. Els censos de finals del segle XVIII són prou il·lustratius sobre aquest aspecte. A més a més, hi ha prou indicis que, a més de satisfer la pràctica totalitat de la demanda

da interna, una petita part de la producció s'adreçava a l'exportació.

L'expansió de la industrial (1850-1920)

A partir de la dècada de 1850 els

que, com hem vist, sempre fou important dins l'economia menorquina i que comptava amb una mà d'obra relativament nombrosa i ben ensinistrada. En pocs anys l'exportació sabatera a Amèrica, principalment a les colònies espanyo-

les del Carib, anà guanyant volada. El 1866, Pere Cortès racionalitzà la indústria sabatera des del punt de vista de la producció i constituí la primera societat col·lectiva. L'any 1870 s'exportaven, només des del port de Maó, 245 tones de sabates amb un valor que s'acostava als tres milions de pessetes.

Al llarg de la segona meitat del segle XIX augmentà progressivament el nombre de tallers i d'obrers. Un testimoni de l'època, el pedagog Joan Benejam, fa notar l'auge d'un sector sabater que absorbia cada vegada més mà d'obra i fa notar la creixent ocupació de persones d'extracció camperola en la indústria de la sabata. Cap a l'any 1890, segons les dades que aporta l'arxiduc Lluís Salvador, hi havia a Menorca un total de 110 fabricants de sabates (62 a Maó, 26 a Ciutadella i 22 a Alaior) que donaven ocupació a 3.082 treballadors, dels quals 533 eren dones. Sovint el nombre de persones ocupades era superior, ja que la fabricació del calçat experimentava una forta estacionalitat. El total de persones que en èpoques de gran demanda treballarien en el subsector de la sabata era, segons l'Arxiduc, d'unes cinc mil.

La major part de la producció de calçat s'adreçava a l'exportació i el mercat principal seguia essent el Carib. L'any 1877 s'exportaren 3.998 caixes amb un pes de 240 tones i un valor de 3.686.400 pessetes. L'any 1899 l'exportació de sabates menorquines s'avaluava en 6,1 milions de pessetes, molt més dels 4,5 milions que exportava Mallorca. Tanmateix cal considerar un altre aspecte força important: la indústria sabatera menorquina creà economies externes per la necessitat de fabricar els components auxiliars a l'illa mateixa: soles, talons, formes, caps de cartró, caixes de fusta que feien les funcions d'emballatge, etc. constituïen un sector auxiliar considerable. Paradoxalment, el que no es desenvolupà fou la fabricació de cuir; les petites adoberies illenques no sortiren dels paràmetres tradicionals. Mentrestant, els industrials importaven grans quantitats de cuir. Sembla que la raó era que la producció menorquina, que en bona part era de qualitat mitjana-alta, necessitava cuirs cromats de procedència estrangera.

La producció de calçat assolí el seu apogeu en el decenni 1885-1895. A partir d'aquesta data el mercat cubà entrà en crisi a causa de la política aranzelària del Govern i de la crisi colonial. Això no obstant, la pèrdua de les colònies no ensorrà el sector, que aconseguí recuperar-se durant la primera dècada del segle XX diversificant els mercats alhora que s'anava modernitzant incorporant nova maquinària. Tanmateix, dificultats de tota mena van impedir un creixement clar del sector que, d'altra banda, continu-

Els productes menorquins s'obriren a l'exterior gràcies el mercat cubà

productes manufacturats menorquins s'obriren a l'exterior de forma decidida gràcies al mercat cubà. Els emigrants menorquins tingueren un paper destacat en la conquesta del mercat antillà i establiren les xarxes comercials que permetrien la introducció de les sabates menorquines a les colònies. Tradicionalment, s'ha atribuït l'obertura del mercat cubà, en exclusiva, al ciutadellenc Jeroni Cabiresses i Caimaris, però avui sabem que no fou l'únic pioner. L'any 1857 ja sortien dels ports menorquins més de cent tones de sabates i el calçat es convertia en el producte més important de les exportacions illenques.

La base d'aquesta indústria sabatera incipient era el petit taller menestral on un nombre reduït de sabaters treballava per encàrrec d'un empresari exportador al més pur estil del *putting-out system* o treball domiciliari; sols en alguns casos s'introduïa la mecanització parcial d'algun procés de producció, encara que sí s'aplicà la divisió del treball. S'aprofitava, doncs, la tradició manufacturera d'un sector

EL MIRALL amb el suport de

GOVERN DE LES ILLES BALEARS

Consell de Mallorca

Imatge extreta del Boletín de la Cámara Oficial de Comercio, Industria y Navegación. Indicador de la Cámara de Comercio de Palma de Mallorca. Any XII. 31 de maig de 1910. Número 235.

HOSTALS NOUS (Ensenada) — Palma de Mallorca

Fábrica de Curtidos, Correas y Pulverización de Cortezas

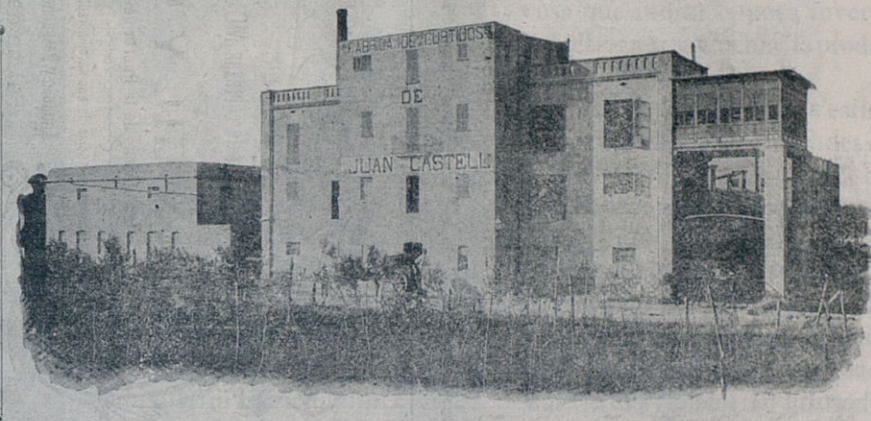
JUAN CASTEL

* CASA FUNDADA EN 1868 *

Dirección telegráfica: CASTEL-Palma de Mallorca

Medalla de plata Zaragoza 1908
 Medalla de oro Anvers 1908
 Diploma de honor Gênova 1908
 Cruz al mérito
 Medalla de oro
 Gran diploma de honor
 Cruz al mérito
 Medalla de oro
 Gran premio
 Gran premio de honor
 Delegado de L'Académie du Progrès - Paris

Florença 1909
 París 1909
 Milán 1909

ava apostant per un producte bàsicament artesà.

L'estancament i l'expansió (1920-1975)

Quan al final de la Gran Guerra semblava que s'entraria en una fase d'expansió, l'anomenat Decret Cañal (1919) sumí el sector en una crisi gravíssima en gravar amb forts aranzels l'exportació de calçat. Les posteriors turbulències polítiques i socials de l'Estat espanyol, així com els efectes de la Gran Depressió dels anys trenta, mantindrien la indústria sabatera sumida en la crisi i l'estancament, alhora que impedia la modernització i la mecanització. Particularment dura fou la conjuntura de la Guerra Civil, car el conflicte deixà la indústria sabatera sense primeres matèries i sense mercats, encara que, fora d'alguna excepció, les fàbriques i els tallers no foren danyats. Durant aquestes dècades s'observa, però, un canvi important: la fabricació de calçat entra en una gran decadència a Maó, mentre que es manté forta a Alaior i, sobretot, a Ciutadella. Acabada la guerra, la indústria del calçat continua essent el primer sector productiu de Menorca, però sobrevisseu amb greus dificultats a causa de la migrada capacitat adquisitiua del mercat espanyol i els problemes per aconseguir primeres

matèries. D'altra banda, fàbriques i tallers continuen treballant amb mètodes artesans, fent un ús molt escàs de la maquinària.

El canvi de tendència no arribarà fins a mitjan dècada de 1950. El canvi de la conjuntura econòmica permetria, entre altres factors, reprendre la indústria del calçat. Per primer cop en dècades s'entrà en una fase de clar creixement. L'any 1960 es produïren 822.000 parells de sabates i, possiblement, uns 300.000 de sabatilles. Aleshores Menorca comptava amb 148 tallers manuals de calçat i 34 fàbriques mecanitzades. Durant la dècada dels seixanta la mecanització s'obrí pas i canvià de forma substancial la forma de producció. La producció no deixava de créixer, estirada per la demanda del mercat nord-americà. Novament el mercat exterior es mostrà determinant com a motor del creixement, si bé una part considerable de la producció s'adreçava al mercat espanyol.

A mitjan dècada dels setanta la indústria sabatera menorquina havia arribat al seu apogeu. L'any 1974 hi havia 93 empreses que donaven feina a 2.118 treballadors, ubicades quasi totalment a Ciutadella i a Alaior, si bé la indústria també co-

mençava a ser important a Ferrieries. El sector auxiliar, per la seva banda, comptava amb 34 empreses dedicades a fabricar components (soles, talons, coles, caixes de cartró, formes) i donaven feina a altres 133 treballadors. Això no obstant, els problemes estructurals eren greus i quedaren en evidència en desfermar-se la crisi al cap de pocs anys. En aquest sentit, en els darrers anys setanta i en la dècada dels vuitanta resultà traumàtica i obligà el sector sabater illenc a emprendre una dura reconversió amb tot un rosari de tancament d'empreses i d'acomiadament de

La dècada de 1950 significà la represa de la indústria del calçat

treballadors. Però malgrat aquesta crisi, la indústria del calçat aconseguí de reeixir i ha encetat amb optimisme el segle XXI sense perdre les seves senyes d'identitat: el producte de disseny acurat i capdavanter, la qualitat i la tradició artesanes.

***Miquel Àngel Casasnovas Camps és doctor en Història i membre de l'Institut Menorquí d'Estudis.**

El calçat i la pell en l'economia balear

ANTONI SASTRE

Els orígens de la indústria del calçat i de la pell a Mallorca i Menorca provenen dels antics gremis de sabaters que hi havia a les principals poblacions de les illes. Però, com a conseqüència de l'obertura de tots els ports espanyols a Amèrica, es permet poder exportar productes fabricats a les illes cap a aquell continent. Entre aquests productes aviat destacaren les sabates, que tingueren una forta demanda en aquell territori.

A finals del segle XIX, la indústria balear de calçat proveïa els mercats colonials. La desfeta i pèrdua de les colònies l'afectà durament. La gran guerra oferí un mercat excepcional. El 1914 Joan Gelabert d'Inca muntà el primer taller mecànic de calçat, tècnica que aviat es generalitzà. A partir del 1918 l'enfonsament del mercat bèl·lic determina una greu crisi, de la qual no es recupera fins als anys trenta. La Guerra Civil suposa un fort estímul per a la producció, ja que els sabaters de Mallorca s'encarreguen de subministrar-ne a l'Exèrcit de Franco uns tres milions de parells. Quan acaba la guerra i desapareix la demanda de sabates el sector torna a entrar en crisi i no es recupera fins a l'obertura de l'economia espanyola a l'exterior l'any 1959 amb el Pla d'estabilització. A partir d'aquest any els empresaris poden importar pells barates i poden introduir-se en nous mercats, especialment als Estats Units. Durant la dècada dels anys seixanta les exportacions augmenten de forma important. La causa d'aquest èxit és un producte barat i d'una certa qualitat. Això era possible gràcies al baix preu de les primeres matèries importades de països desenvolupats; al manteni-

ment del treball a domicili, que suposava uns costos salarials baixos, i a una gran flexibilitat per adaptar-se als canvis de la moda internacional.

La publicació de la Llei Mills als Estats Units marca l'inici d'una època de restriccions a les exportacions en aquell país. A partir d'aquest moment, s'inicia una recessió en el sector, que fa que una bona part de les empreses d'escassa solidesa desaparegui.

La resposta a aquesta crisi ha estat la recerca de nous mercats a l'exterior i l'elaboració d'un producte d'alta qualitat, que implica una constant investigació de nous dissenys en connexió amb la moda internacional.

El moment actual

La importància d'un sector econòmic dins el conjunt de l'economia ve reflectida pel pes que té el seu valor afegit brut dins el global. L'any 1983 a les taules *input-output* de les Balears¹ el calçat i la pell suposaven el 2,1% del VAB de l'economia balear i el conjunt de la indústria representava el 13,2%. A les taules *input-output* de les Balears de l'any 1997,² el sector de la pell i el calçat suposaven el 0,6% i el conjunt de la indústria el 7,6%. Aquests percentatges queden molt lluny dels principals sectors, com són l'hoteleria, que representa el 20,2%; el comerç, amb el 13,3%; la construcció, amb el 10,8%, i el sector immobiliari, amb el 10,3%.

Les darreres estimacions efectuades per la Direcció General de Planificació Econòmica del Govern balear per a l'any 2000 valoren en un 0,45 % el percentatge del VAB del calçat i de la pell dins l'econo-

mia balear. Tot i que el sector ha anat augmentant en els darrers anys, ho ha fet menys que els sectors econòmics lligats al turisme i a la construcció.

Una altra magnitud que reflecteix la importància del sector és l'ocupació. El nombre de treballadors assalariats de la pell i el calçat l'any 1985 era de 6.906. Aquest nombre havia baixat l'any 1995 a 3.061, però després es va mantenir estabilitzat, com ho demostra que l'any 2000 hi havia 2.975 treballadors, xifra que representa el 0,8% de l'ocupació mitjana de les Balears.

A aquesta xifra de treballadors s'ha d'afegir els que fan feina en el seu domicili, la major part dels quals ho fan de forma clandestina i formen part de l'economia submergida. L'estimació del seu nombre amb exactitud és difícil i complicat. L'any 1991 en una enquesta realitzada per al *Llibre blanc de la indústria a les Balears*³ es va quantifi-

car en 2.000 persones de mitjana anual. Aquesta dada, segons consultes efectuades, sembla que és inferior en l'actualitat, com a conseqüència dels canvis que s'han donat en el sistema productiu.

El sistema de producció

Les empreses del calçat i de la pell superaren la crisi dels anys vuitanta oferint un producte d'alta qualitat, la qual cosa ha suposat impulsar una línia de dissenys nous i avançats que ha comptat amb l'ajuda de la Direcció de Promoció Industrial del Govern balear.

En aquests moments el més important és la marca, i a partir d'aquesta es munta el sistema de producció i posteriorment la comercialització i la venda. El procés de producció es realitza de forma escalonada. La forma i el lloc de producció es fa on resulta més barat. Algunes empreses ho fan fora de les

Balears, com Camper, Farrutx i Patricia, que produeixen a la Península, al Marroc, a Portugal i fins i tot al Pakistan. Aquestes empreses i la major part de les altres realitzen una part de la producció a

Mallorca i a Menorca, encara que la tendència és fer-ho cada vegada més a fora. Les ajudes sol·licitades en els darrers anys per comprar maquinària han estat mínimes, cosa que indica la poca inversió del sector per augmentar la producció a les Balears.

El valor de la producció s'estima en 48.000 milions. Les vendes del sector es dirigeixen en un 50% cap a l'Estat espanyol, en un 35% cap a Europa i en un 15% cap a països llunyans. El valor de les exportacions cap a l'estranger fou de 20.342 milions de pessetes l'any 2000, segons l'Institut Espanyol de Comerç Exterior del Ministeri d'Economia.

Promoció i comercialització

La forma de promoció més important es realitza assistint a les principals fires que es fan sobre el calçat i la pell, entre les quals destaquen la de Madrid a l'Estat espanyol; la de Düsseldorf, la més important d'Europa; la fira del calçat de Las Vegas als Estats Units, i les de Hong Kong i Pequín a Àsia. L'assistència a aquestes fires compta amb importants ajudes de la Direcció de Promoció Industrial del Govern balear i de la Cambra de Comerç. Tot i que el resultat és desigual, destaca l'èxit en els mercats europeus, especialment a Alemanya, França, Europa, i la Xina a Àsia. Pel que fa al mercat americà,

especialment als Estats Units, malgrat els importants esforços promocionals es resisteix, ja que a més de l'assistència a les principals fires hi ha obertes oficines a Miami i Nova York sense que hi hagi hagut un augment en el nombre de vendes. Cal destacar l'important esforç de les empreses balears per obrir nous mercats. La comercialització es realitza normalment a través de representants i agents comercials, encara que hi ha excepcions com les empreses que venen a tendes pròpies com Camper i Farrutx.

Localització

Les empreses més importants del sector es troben a Inca, Lloseta i Selva a la comarca del Raiguer de Mallorca, i a Ciutadella, Ferreries i Alaior a Menorca, aquestes varien ésser declarades com a beneficiàries dels fons europeus dins el programa regional de la Unió Europea. L'objectiu 2 està destinat a aquelles zones en declivi industrial. A partir de l'any 1994, les empreses de Menorca i de la comarca del Raiguer de Mallorca poden accedir a aquests fons a través de la

Direcció de Promoció Industrial. Les ajudes han estat importants per mantenir el sector en aquests pobles i han pujat l'any 2001 a 97,4 milions de pessetes i s'han creat 29 llocs nous de feina, dels quals 20 són fixos. A altres pobles, com Lluçmajor, que comptaven amb una llarga tradició en la producció de sabates, només queda alguna fàbrica de forma residual.

Perspectives de futur

El sector del calçat i de la pell ha estat subjecte a fortes oscil·lacions al llarg de la seva existència. En aquests moments està consolidat i es preveu un manteniment de la seva activitat si continuen fabricant un producte de qualitat basat en dissenys innovadors. L'activitat del sector es basa en la marca i, atesa la forta competència, les empreses fabriquen on és més barat, per això cal preveure una disminució de l'activitat productiva i un augment de les activitats de disseny i comercialització.

***Antoni Sastre Albertí és professor d'Economia Aplicada de la UIB.**

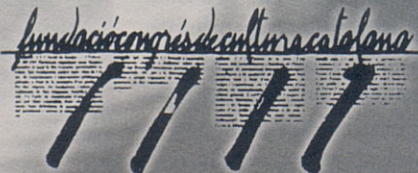
- 1 Taules input-output de les Balears 1983. Aguiló, E.; Sastre, A.; Sastre, F. Conselleria d'Economia i Hisenda del Govern balear.
- 2 Taules Input-Output de les Balears 1997. Conselleria d'Economia i Hisenda del Govern balear. Departament d'Economia i Empresa de la UIB. [No publicades.]
- 3 Llibre blanc de la indústria a les Balears 1991. Aguiló, E.; Sastre, A. Conselleria d'Indústria i Comerç del Govern balear.

EL MIRALL

amb el suport de

**Generalitat
de Catalunya**

L'expansió mundial del calçat

i la confecció balear

MIQUEL BELTRÁN

Es pot afirmar amb absoluta rotunditat i satisfacció que el procés d'internacionalització de les nostres indústries de calçat està assolint en els darrers anys un grau de consolidació realment satisfactori, la qual cosa demostra una vegada més la importància que tenen els mercats internacionals per als productes i serveis més reconeguts de l'economia balear.

Les exportacions del calçat recullen el fruit de l'imparable procés de globalització de l'economia mundial, ja que en l'actualitat hi ha una presència del nostre calçat i de la nostra moda pelletera als cinc continents, on rivalitza en preu, disseny i nivell de confecció amb la resta de competidors mundials.

Aquest procés ha estat possible per tres motius principals: l'òptima infraestructura industrial existent a les illes, la bona qualitat dels productes oferts als consumidors estrangers i l'interès mostrat pels principals empresaris d'aquests subsectors per expandir-se arreu del món.

A partir d'aquestes tres premisses, la tasca promocional de la Cambra de Comerç, com a entitat impulsora dels interessos de tots els grups empresarials i com una de les institucions més compromeses a incrementar el nivell d'internacionalització dels nostres productes i serveis, ha estat del tot profitosa amb l'oferiment d'ajuts per a les empreses exportadores, treballant en les convocatòries i en la preparació de fires internacionals i en l'organització amb el comerç internacional de cursos i seminaris especialitzats. Un breu recordatori de la tasca desenvolupada pel servei de comerç exterior de la Cambra pel que fa a l'obertura dels mercats exteriors més allunyats i complexos ens situa a mitjan anys 90, després de compro-

var que les expectatives mostrades pel calçat balear es compliren amb èxit en alguns dels principals mercats europeus com l'alemany, el francès, el danès o el finès.

A partir de llavors, l'estratègia de la Cambra apuntà al continent asiàtic i, a partir de 1993, començà a fomentar la presència del nostre calçat a Hong Kong, Xangai, Beijing i altres ciutats xineses estratègicament ben col·locades.

L'experiència ens va indicar el que ja sabíem, això és, que el nostre calçat és un article cotitzat en els mercats internacionals; però ens va confirmar que la perseverança i la regularitat en l'exposició dels nostres productes en aquests països fets amb paciència i confiança era fonamental. Així doncs, institucions i empresaris vàrem doblar els esforços per tal de regular contactes i fomentar el coneixement internacional dels productes illencs de forma constant.

Els resultats obtinguts en l'aventura xinesa impulsaren una nova etapa expansiva del calçat, que va començar a tenir una presència més o menys notable a les principals fires d'Amèrica Central, el Carib, Amèrica del Sud i Estats Units. Fi-

nalment, les sabates mallorquines i menorquines arribaren, fins i tot, a les principals ciutats australianes com Sidney o Melbourne.

En resum, i després d'haver arribat als cinc continents, es pot assegurar que la salut internacional del nostre calçat és bona i té perspectives d'èxit per als propers anys. Les darreres xifres de l'expansió de les nostres sabates ens indiquen que només l'any 2001 es realitzaren 5.507 operacions comercials amb clients de tot el món, que permeteren l'exportació de 1.500 tones de parells per un valor de 130 milions d'euros.

Les expectatives del Departament de Comerç Exterior de la Cambra consideren que, exceptuant crisis inopinades, les exportacions de calçat seguiran creixent un 10% anual, encara que l'encariment de les matèries primeres, les falsificacions dels productes i les tendències de la moda són valors que s'han de tenir molt en compte per poder continuar ben col·locats en els principals mercats internacionals.

***Miquel Beltrán Ramis és cap del Departament de Comerç Exterior de la Cambra de Comerç de Mallorca, Eivissa i Formentera.**

El calçat i la pell, l'avantguarda de la indústria

PERE SAMPOL

Els sectors del calçat i de la pell són els que potser estan més arrelats al nostre territori a causa de la tradició que arrossegueu.

Avui en dia, no podríem entendre el Raiguer i Menorca fora relacionar-los amb les sabates i amb la pell. Mallorca i Menorca són conegudes per la qualitat del seu calçat, amb unes tècniques artesanes que enlloc pus no es poden fer. I la qualitat és, juntament amb un bon disseny i unes bones previsions, la personalitat de les sabates i les confeccions realitzades amb pell, cosa que assegura un bon èxit. Perquè la diferència, en una societat globalitzada, és garantia de bona sortida. A part, no podem competir en quantitat, però sí en qualitat, que és cap on ha de caminar el sector. Podríem parlar del calçat i de la pell com a sectors estratègics de la nostra gestió al capdavant de la

Conselleria d'Economia, Comerç i Indústria, que persegueix la diversificació com una de les seves principals fites. Les Illes Balears vivim, des de fa un parell de dècades, abocades cap a una societat de serveis, la societat del turisme. Durant tot aquest temps, hem assistit a un debilitament progressiu del sector industrial, tant en l'àmbit econòmic com a nivell humà, amb la incorporació de les noves generacions a la societat turística. Això ha suposat una minva espectacular de personal especialitzat en el sector industrial; però també un clima d'incertesa entre la població jove, que té la sensació que l'única sortida que hi ha és la construcció o l'hostaleria. Cal una feina decidida per tal de rompre aquest binomi i rellançar la nostra indústria cap a un mercat que acull bé els productes que surten de les Illes Balears.

Avui en dia, el que cal no és llevar pes al turisme, sinó aprofitar els seus excedents cap als sectors secundari o primari, que és una qüestió d'equilibri necessari per a la idea de país turístic. Ens cal eixamplar els fonaments del desenvolupament de les Illes Balears i potenciar una indústria que es pot servir del turisme. Cal que fem una reflexió sobre el concepte del nostre entorn territorial i cultural, com a bé per generar riquesa a dins i a fora de casa nostra.

Informació

En una societat globalitzada —cada vegada més—, l'accés a la informació i la rapidesa són fonamentals per adaptar-se a les tendències que cada temporada copsaran el mer-

PIELESPIÑA

cat. Així mateix, les noves tecnologies han romput el concepte d'espai, la qual cosa suposa que les Illes Balears no estam aïllades, sinó que som una part més d'un engranatge i tenim el mateix accés i les mateixes possibilitats que la resta. A més, hem de pensar que estam a dues hores de qualsevol punt d'Europa... És necessària la capacitat d'adaptació als nous temps i unes bones eines per desenvolupar la creativitat de les empreses dels diferents sectors. A més a més, també cal una bona promoció exterior, però en parlarem més endavant.

En aquest sentit, des del Departament de Moda de l'Institut d'Innovació Empresarial (a partir d'ara, IDI) s'edita, cada sis mesos, el *Quadern de tendències*, que pot ajudar els empresaris a millorar el seu producte amb vista a les exportacions. És, amb poques paraules, un recull de la informació més capdavantera de cada sector recollida i analitzada, que aporta a l'empresari la visió sintetitzada i amb més d'un any d'anticipació del que serà cada temporada. Aquest quadern, precisament, va néixer arran del plantejament que tenim un teixit industrial petit, destinat a la con-

fecció amb pell i de sabates, i serveix d'eina per millorar aquests productes amb vista a l'exportació. Som conscients que el producte que es fa aquí és d'una gran qualitat artesana, el que fa falta és treure'l a fora, preparant les empreses per a l'escomesa d'aquesta fita.

Així mateix, des de l'IDI es pretén que la gent es relacioni més i que intentin sortir a fora junts perquè d'aquesta manera tenen molta més força. Amb tot, tampoc no s'oblida dels comerciants, amb els quals hi ha trobades per donar-los orientació pràctica sobre quins productes han de comprar per tal que s'equivoquin tan poc com sigui possible. D'aquesta manera, la filosofia de l'IDI és donar suport al disseny, als joves dissenyadors, als fabricants i als comerciants.

Formació

Per potenciar un sector que aposta per la qualitat i el disseny per davant de la quantitat, cal que hi hagi uns professionals adequats i preparats que sentin que tenen el suport dels organismes públics. En aquesta línia, s'ha de destacar que la iniciativa privada s'ha posat en marxa i, actualment, comptam

amb diverses escoles: una de pública, l'Escola Superior de Disseny, i també en podem trobar de privades, (Blau, Via Roma...), a part dels cicles formatius de grau superior, que també formen gent per a la indústria. Aquestes escoles tenen un gran paper, sobretot en l'impuls dels tallers i a nivell tècnic, perquè el bot tecnològic ha estat tan fort que fa falta gent per optimitzar el rendiment de la maquinària que s'usa en el sector del calçat i de la pell. Encara ara ha de venir gent de fora per suplir les mancances professionals que patim aquí.

Les Balears són moda

Des de la Direcció General de Promoció Industrial s'han dut a terme una sèrie d'actuacions encaminades a promoure la indústria del nostre país, que han anat des de la dotació d'uns recursos econòmics per tirar endavant uns projectes que són beneficiosos per al conjunt de la societat, fins a la facilitació d'espais per permetre millorar-ne l'eficiència comercial. Hi ha vuit grans línies cap a les quals s'han destinat 6.400.000 euros: promoció comercial; participació, com a expositors, a fires nacionals

i estrangeres; promoció; organització i muntatge de fires i exposicions comercials; missions comercials a l'estranger; millora de la imatge de l'empresa i dels productes; serveis dels centres de promoció de negocis (COPCA), i els preconsorcis d'exportació.

El 84% de les ajudes concedides al sector industrial s'han concentrat en la renovació i modernització de l'estructura productiva i en la promoció comercial de les associacions i empreses, amb un total de 703 expedients tramitats.

Un 36% dels ajuts concedits al sector industrial durant l'any 2001 es destinaren a la renovació i modernització de les estructures productives, 2.309.000 euros, quantitat que palesa el nostre propòsit de modernització del sector industrial, així com també es veu l'interès a actualitzar-se per part dels industrials. De la mateixa manera, els ajuts en matèria de promoció comercial de les associacions han suposat el 32% de les ajudes amb un total de 2.031.000 euros. A aquestes ajudes, hi podem sumar la tercera partida més important, la promoció comercial de les empreses, a la qual s'han destinat el 16% de les ajudes,

1.047.000 euros. Aquestes dades reflecteixen el gran interès de la Conselleria per tal d'impulsar tant la renovació de les empreses com la seva projecció cap al mercat internacional.

Entre les ajudes al sector industrial, destaca el sector del calçat, que ha rebut 1.951.000 euros en ajudes, un 30% del total d'ajuts concedits; però també ha estat el sector que més expedients ha tramitat, 142. Les ajudes a la internacionalització han còpsat bona part de la despesa en aquest sector en matèria d'ajuts, 1.292.000 euros, el 43% del total d'ajuts concedits a la internacionalització.

D'altra banda, la confecció amb pell ha rebut 180.300 euros en ajudes, un 3%, amb 39 expedients tramitats. En les ajudes a la internacionalització, el sector ha rebut 126.000 euros, el 70% del total.

Fires

L'assistència a fires és un altre element que palesa el treball que es realitza des de la Vicepresidència i la Conselleria d'Economia, Comerç i Indústria. I no compta tan sols l'assistència a les fires, sinó també la finalitat que es persegueix. Així, es persegueix crear una imatge exterior conjunta de les empreses il·lenques –dins la seva varietat i diversitat, per descomptat– per tal d'enfortir la imatge a l'exterior. 125 empreses de les Illes Balears, en tots els casos pimes industrials o pimes comercialitzadores de productes fabricats a les Illes Balears, han assistit durant l'any 2001 a les 12 fires en què ha participat la Direcció General de Promoció Industrial. D'aquestes 12 fires, 8 tenen una relació directa amb la promoció de la moda, de la pell i del calçat. Hem participat a l'edició de Pielspana, i enguany s'ha assolit el repte de participar conjuntament amb totes les empreses del sector a Barcelona per tal de potenciar la imatge de «Les Balears és moda». També s'ha assistit a l'edició bianual de la Setmana Internacional de la Moda de Madrid (SIMM) i també a la de

Modacalzado, a la Fira Internacional de la Moda Infantil i Juvenil (FIMI) i a la fira Exporta.

Convenis i internacionalització

A part de l'assistència a fires estatals amb projecció exterior, també es continua amb una altra sèrie d'iniciatives per ajudar la projecció internacional de les empreses de les Illes Balears. Una d'aquestes línies correspon als convenis signats amb la Cambra de Comerç de Mallorca, Eivissa i Formentera per un valor de 437.000 euros; un conveni amb l'Associació de Fabricants i Auxiliars de Calçat de Mallorca, que han participat a 8 fires a Düsseldorf, Londres, Milà i Madrid amb una inversió de 485.000 euros; amb l'Associació de Fabricants de Calçat de Menorca, que han participat a 6 fires, dues a Madrid, Düsseldorf i Hong Kong, amb una inversió 270.000 euros, i amb Selec Balear, amb 108.000 euros. Tot plegat ha suposat un total d'ajuts d'1.870.000 euros.

A més a més, a principi de l'exercici anterior es va signar un acord amb la Generalitat de Catalunya en matèria de promoció exterior i internacionalització de les empreses. Aquests centres de promoció de negocis compten amb una xarxa de 36 oficines pròpies situades a les grans capitals comercials de 31 països, que estan a disposició dels empresaris de les Illes Balears gràcies a aquest conveni.

Totes aquestes iniciatives, les noves i les que són continuació i optimització d'iniciatives passades, són la prova més fefaent del nostre interès per anar construint un model de país, més diversificat i més sòlid, que miri cap al futur amb optimisme i amb la seguretat que dona fer la feina ben feta.

***Pere Sampol Mas és vicepresident i conseller d'Economia, Comerç i Indústria del Govern de les Illes Balears.**

Caminar pel món amb el ulls de Camper

EQUIP CREATIU DE CAMPER

Quan la marca Camper va llançar la seva campanya de publicitat «Primavera/Estiu 2001», no pensava en una eina de màrqueting més per comunicar un producte; la seva idea era establir una nova forma de comunicar, un paraigua conceptual que reflectís l'esperit de la marca. D'aquesta manera va sorgir The Walking Society (TWS). TWS és una declaració cultural. Camper comunica que no és simplement unes sabates o un estil de vida, Camper és una manera de pensar.

En la cultura del segle XXI sempre trobam una alternativa entre dos camins: el filosòfic o el material; entre dos mons: el desenvolupat o el que està per desenvolupar; entre dues geografies: la rural o la urbana. Camper recrea aquesta contradicció amb «Walk. Don't run», un llaç d'unió entre el món rural –el seu origen– i la realitat urbana del seu mercat. I TWS és el seu mitjà per comunicar-ho.

La passa següent va ser trobar una forma de visualitzar aquesta contradicció amb texts, fotografies, dibuixos, personatges..., que sobre tot reflectissin l'esperit de Camper. Així va sorgir «The med is the net». Camper observa el mar Mediterrani com una xarxa cultural de gent i de llocs. Atès que aquesta idea del Mediterrani és la protagonista global de la seva comunicació, cada campanya es materialitza en un lloc concret, en unes gentes, en uns costums. Camper ens proposa un viatge des de la contradicció i la reflexió; un viatge en què deixam de ser turistes per passar a formar part del paisatge.

Investigant el món rural

La seva primera parada va ser

Mallorca, les seves arrels («Primavera/Estiu 2001»). Amb aquesta va començar una nova forma de veure les coses. Una combinació entre la quotidianitat –que des dels ulls de Camper es converteix en interessant– i la fantasia ens ajuda a fer un recorregut pel món rural, per l'illa, totalment distint. Cavalls que només troten, jocs de cartes, parets de pedra, ocells, salutacions, testimonis...; una realitat que fins ara havia passat inadvertida per a la majoria de visitants de l'illa; una realitat que passa d'una postal a una reflexió.

Examinant cultures geogràfiques

El viatge següent va tenir per destinació el Marroc («Tardor/Hivern 2001-2002»). Un recorregut –difuminat per la pols– de fang, arquitectura humana, immigració, casba, retrats, llum, ombra, desert, ciutat, progrés, tradició... Una altra vegada la contradicció unida per mitjà de fotografies pausades, tranquil·les. Una viatge per a ments flexibles, capaces d'endevinar en una mirada, en un paisatge, en un camió ple de palla la força del Mediterrani i de les seves gentes.

La marca de sabates Camper, creada per Llorenç Fluxà (fill) el 1975, va inaugurar un nou concepte de calçat i amb aquest un estil de vida. La seva publicitat no només ven sabates sinó una manera de moure's pel món.

El darrer eslògan que acompanya els seus productes, «Walk. Don't run», representa l'esperit de la Mediterrània que es llança al Planeta des d'una empresa nascuda a Mallorca. L'Equip Creatiu de Camper ens explica, en aquest article, la seva filosofia publicitària.

Somnis de circ amb filosofia

Aquesta vegada ens proposen Grècia («Primavera/Estiu 2002»), el protagonista n'és un circ a Atenes que presenta un elenc multicultural d'artistes que provenen de països com Grècia, Rússia, Itàlia i Anglaterra.

La campanya és en part un diari, en part un documental: una exploració visual de l'espai, de la nit i del cel amb equilibristes i funàmbuls de fons. La semiòtica de les fotografies aconsegueix reduir allò obvi i que la imatge de Camper passi de ser turística a ser contradictòria.

Però com sempre no són tan sols fotos, a més a més la filosofia, la pau i la guerra, l'ecologia, la salut, la utopia i la sostenibilitat del planeta són els temes de reflexió que es plantegen.

En definitiva, TWS representa una societat virtual de persones que, compartint l'esperit mediterrani però procedents de realitats socials, culturals, econòmiques o geogràfiques diferents, dediquen la seva imaginació i el seu esforç —d'una forma individual o col·lectiva— a aportar idees i solucions útils i positives perquè el món millori.

Però el missatge de Camper no tan sols el forma el concepte de TWS, sinó que els suports i els mitjans

triat per difondre'l també són el missatge.

D'aquesta manera trobam el missatge en la campanya gràfica inserida cada temporada en revistes —nacional i internacionals— de cultura, art, moda, dominicals, etc.; i en revistes d'informació general. Imatges que veiem... i ens fan pensar.

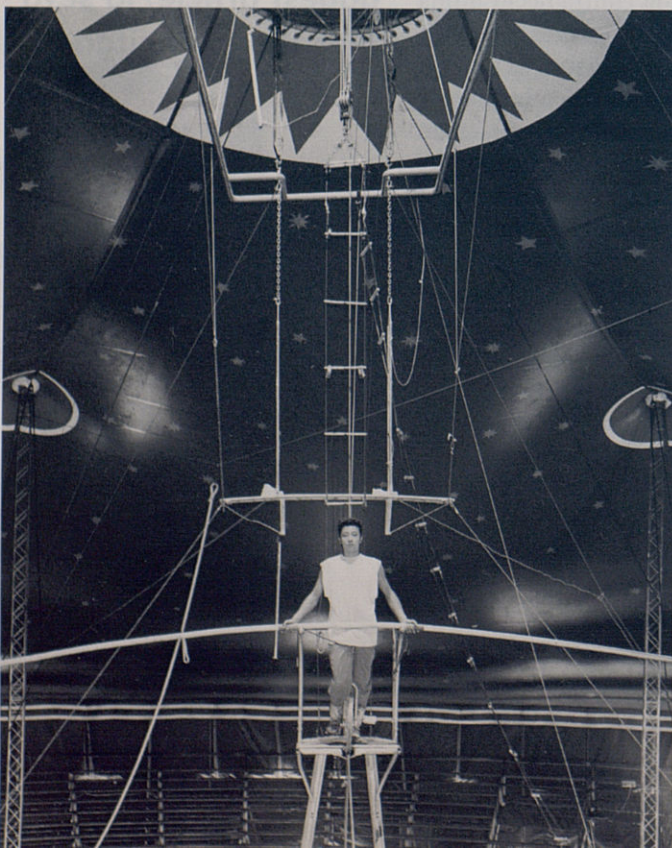
En la campanya «Primavera/Estiu

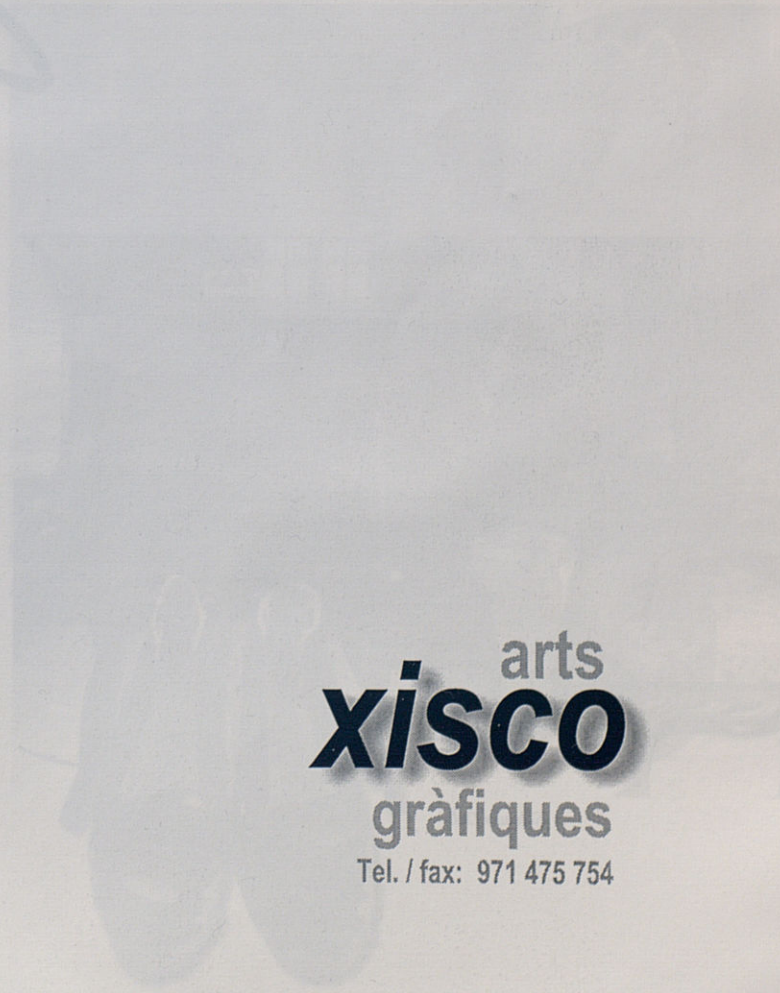
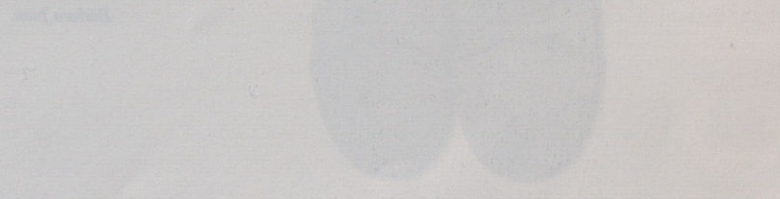
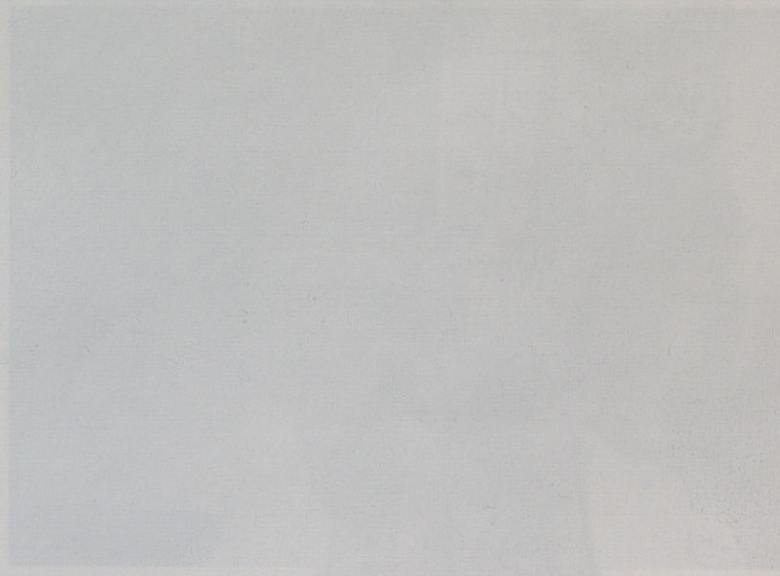
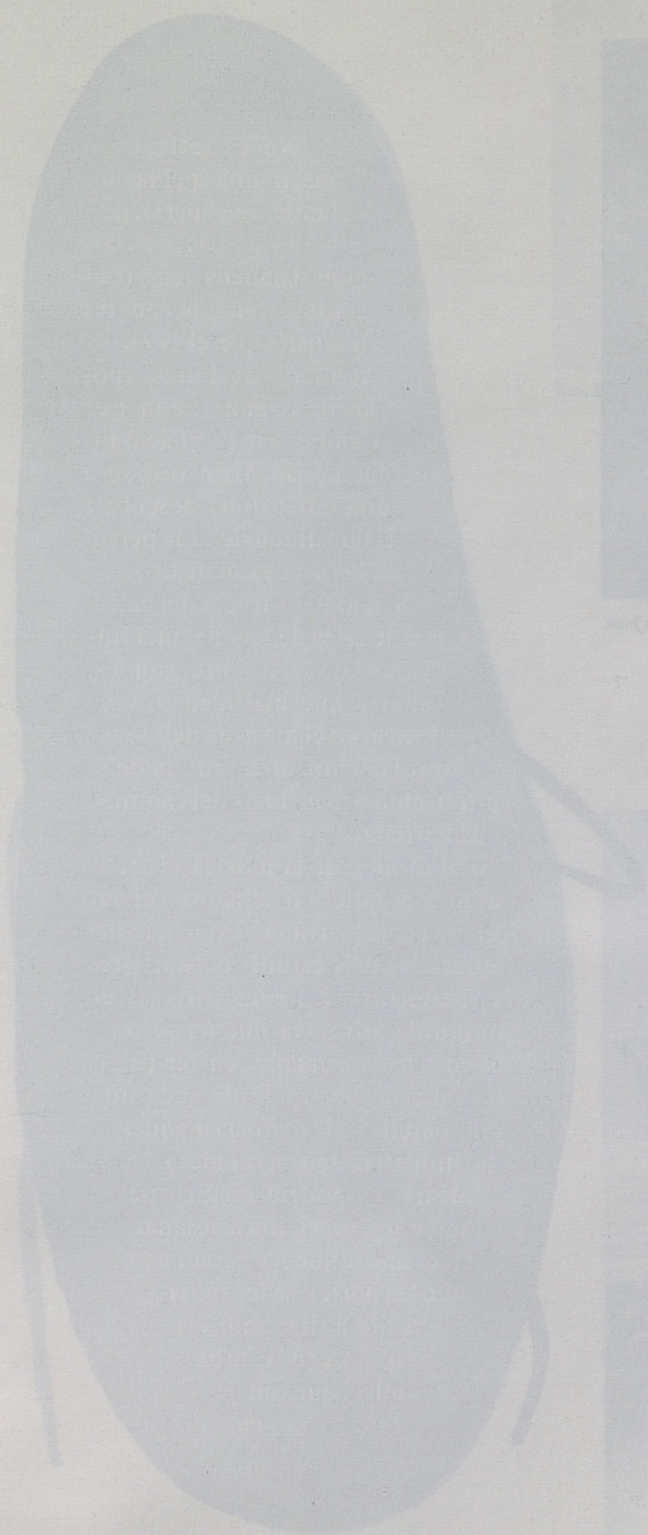
2001», coincidint amb el llançament de TWS, Camper també ens va sorprendre amb el *Magalog*, una mescla de revista i catàleg el contingut de la qual és majoritàriament cultural en lloc d'informació de producte. Texts que llegim... i ens fan pensar.

Travelog film és un curtmetratge que recull sons i imatges, ritmes i cadències d'un viatge tranquil. La projecció ens sorprèn en Internet, en galeries d'art, en botigues o al carrer. Imatges, sons i ritme que ens sorprenden... i ens fan pensar. www.camper.es és un viatge virtual en què et pots aturar quan vulguis. Cap visita programada, cap recorregut prefixat, la curiositat mana. Una forma d'interactuar... i que ens fa pensar.

Tot plegat ens convida a caminar pel món amb els ulls de Camper, ens convida a un viatge pel Mediterrani en què allò a què hom aspira perd el significat d'impossible per acabar adoptant el de real.

Però aquest no és el final. Camper continua investigant noves formes per comunicar a força de desenvolupar idees i canals alternatius. La campanya «Tardor/Hivern 2002-2003» serà la seva pròxima destinació.

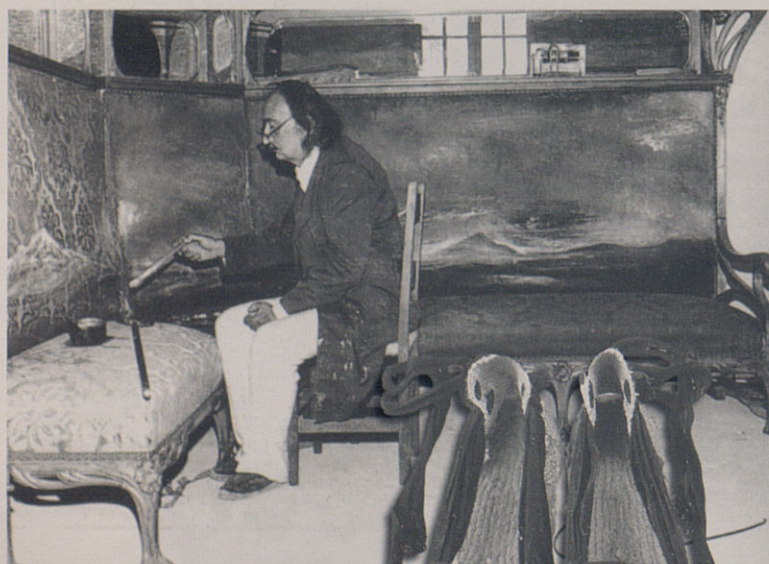
arts
xisco
gràfiques
Tel. / fax: 971 475 754

Passes d'artista

CRISTINA ROS

Bàrbara Juan.

Salvador Dalí.

No és fetitxisme, ni una apel·lació al mite. Recuperar, per a aquestes pàgines, alguns d'aquells quasi dos-cents parells de sabates d'artistes que, el 1994, varen fer part d'una exposició organitzada per Camper a la Fundació Pilar i Joan Miró respon a una curiositat: descobrir el que diuen de cada persona les seves sabates.

Si a més, es tracta del calçat d'artistes de reconeguda trajectòria, i si, a sobre, són les sabates que utilitzen o han utilitzat en el dia a dia dels seus estudis, tenim al davant un dels testimonis més fidels del caminar de l'artista.

Si al catàleg de la mostra «Sabates usades & tallers d'artistes» —el calçat era acompanyat a l'exposició per fotografies dels estudis dels artistes representats—, l'escriptor Biel Mesquida afirmava que *les sabates són una feina artesana*, en fer referència a la fabricació de cada un dels parells i a la història d'aquesta indústria tan arrelada a les Balears, es podria afegir que també són una feina artesana, en el sentit que les persones que les porten se les treballen dia a dia, amb els peus, però també amb el que cau de les seves

mans, com a
receptors dels
detritus del procés
creatiu.

A poc a poc, les sabates no sols prenen la forma dels vicis del caminar de l'artista, de la manera que cada un té de trepitjar en terra o de descansar-hi, sinó que a la vegada reben els esquitxos de la pintura, dels àcids o de les coles, les espirals del soldador, la pols del marbre o algun gest de qui signa fins i tot la sabata.

Qui tria cada sabata i per què?, en aquestes dues qüestions tenim les primeres pistes sobre els homes i les dones que les han fetes seves. Després, com dèiem, hi marcaran les passes, hi quedaran reflectits els seus treballs. Fins que, una vegada que el peu no hi és, en la sola contemplació del calçat hom es podrà aproximar, de forma bastant fidedigna, al caràcter de l'artista i a la manera que té de treballar.

Des del més pulcre fins al més voluptuós, aquell que vomita pintura, en aquest catàleg immens de sabates usades per artistes que ens va oferir Camper fa ja un parell d'anys trobam també un repertori de personalitats i de vivències que ens apropen a allò més quotidià de l'art.

Joan Miró.

Keith Haring.

L'actualitat dels poetes mallorquins:

«Raixa» i Maria del Mar Bonet

ISABEL GRAÑA

Notes literàries

Vint-i-cinc anys de plaça del Rei i moltes coses més. A la fi, un disc llargament pressentit. Des de les primeres versions de les «Cobles a la divisió del Regne de Mallorca» d'Anselm Turmeda i la «Ronda amb fantasmes» de Bartomeu Rosselló-Pòrcel fins a aquest *Raixa*, els poetes mallorquins i la cantautora han fet plegats un llarg camí. Des d'aquell primer *Maria del Mar Bonet* (1974), amb algunes de les versions de poemes de Bartomeu Rosselló, fins a l'actualitat la personalitat i l'obra d'alguns dels poetes musicats per Maria del Mar Bonet han superat l'estadi de *perfectes desconeguts* per al públic català en general; però, tot i l'esforç de la cantant mallorquina, els crítics i els estudiosos de la literatura catalana de Mallorca no hem acompanyat com calia el seu treball. No hem complert amb la nostra part de la feina i, malgrat que el panorama bibliogràfic sobre els estudis de poesia mallorquina no és el desert de fa trenta anys, en part gràcies a Josep M. Llompart, Josep Massot, Damià Pons, Joan Mas, Pere Rosselló, Margalida Pons i d'altres, encara són moltes les edicions que ens manquen i els estudis que haurien de completar el panorama de la poesia illenca, sobretot amb referència als segles XIX i XX.

És evident que els estudis sobre poesia no poden competir amb la veu de Maria del Mar Bonet quant a la difusió i la recepció d'un públic no entès en la matèria; de fet, *tenen totes les de perdre*. Però, l'èxit de les versions musicades dels poetes mallorquins ens demostren com estem de necessitats d'estu-

dis divulgatius, sense que això impliqui faltar al rigor històric ni molt menys que afecti la qualitat interpretativa dels autors i la seva obra. Una prova són la quantitat de seguidors de Maria del Mar Bonet que confessen haver-se interessat per la poesia de Rosselló, Costa, Alcover o Salvà a partir de les versions musicades dels poemes i també l'acceptació d'aquest treball musical per part d'un públic ja iniciat en la poesia dels escriptors mallorquins. La clau d'aquest èxit està, sens dubte, en la qualitat artística de la cantautora, en la investigació musical i en les nombroses i rigoroses lectures poètiques que hi ha al darrere de la feina que ens presenta.

Raixa és més que un jardí de Mallorca que tots voldríem conservar –si més no, tots els que estimem Mallorca i la voldríem preservada de l'especulació urbanística i el turisme salvatge. *Raixa* és, també, molt més que l'alqueria i la casa senyorial que, a pocs quilòmetres de Palma, dona nom a aquest jardí. *Raixa* és un mot d'etimologia incerta, segons Coromines, que s'inclina per atribuir-li un origen àrab, i que, segons el *Diccionari Alcover-Moll*, significa 'ardor passional, fúria'.

Raixa és un títol d'inevitables ressons literaris, dona nom a una important col·lecció de l'Editorial Moll i és, a més, el títol d'una revista publicada el 1953 pels poetes insulars de postguerra (Jaume Vidal Alcover, Josep M. Llompart, Blai Bonet i Llorenç Moyà), i en la qual col·laboraven també escriptors catalans (Maria Aurèlia Capmany, Salvador Espriu, Pere

Quart i Ferran Canyameres) i valencians (Maria Beneyto, Manuel Sanchis Guarner i fins Xavier Casp, *ai las!*).

Dins d'aquest *Raixa* de Maria del Mar Bonet es recupera la versió revisada d'alguns poemes populars, com el menorquí «Romanç de na Roseta», i algunes cançons de treball; les «Cobles de la divisió del Regne de Mallorca» d'Anselm Turmeda –sigui dit de passada, d'una actualitat que esgarifa–, i poemes dels mestres de l'Escola Mallorquina, «Estrofa al vent» de Gabriel Alomar i «Desolació» i «La Balanguera» d'Alcover; de l'Escola Mallorquina pròpiament dita, «Madona de sa cabana» en la versió de Llorenç Riber; i, és clar, algunes de les versions de Bartomeu Rosselló, «Inici de campana» i «Sonet».

La novetat està en el poema de Josep M. Llompart «Camí florit», que demostra l'herència de l'Escola Mallorquina incorporada en la poètica del seu autor, i alhora el caràcter de deixeble rebel en l'estirabot dels dos versos darrers. Novetat és, igualment, el primer poema musicat de Miquel Ferrà i Juan, «Jardí tancat». Aquest poema ja havia donat títol a un bellíssim treball de la cantautora el 1981, en el qual estan integrats els poetes més representatius de l'Escola –Salvà, Riber, Ferrà, només en el títol– i els seus mestres –Costa, Alcover, Oliver i Alomar. Desconeixem si darrere d'aquest títol de «Jardí tancat» s'amagava la lluita de la cantant amb el poema de Ferrà, sens dubte, difícilíssim de musicar. Però, el cert és que la confluència del geni de Bonet amb el de Joan Valent ens

ha regalat una versió sublim de la segona part del poema de Ferrà, que podria adoptar, perfectament, el títol de *Raixà*. De fet, el poema de Maria del Mar Bonet «Les veus de Raixa», que parcialment dóna títol a l'àlbum, i el poema de Miquel Ferrà estan íntimament entrelligats, i tots dos, musicats per Joan Valent, semblen formar part d'una unitat que s'adiu a la perfecció amb el jardí i els sentiments evocats.

En el seu «Jardí tancat», Miquel Ferrà conjumina el jardí desolat d'Alcover—«La Relíquia»— amb el jardí senyorial de Costa i Llobera—«Dins un jardí senyorial». És, però, un jardí perfilat amb un sensualisme descriptiu, evocador de tristeses, que davalla fins al pessimisme més sentit. Per la seva part, Ferrà afegeix al jardí dels seus mestres la reflexió metafísica, una de les característiques essencials de la seva poètica, i, així, converteix un jardí mediterrani, enclavat en un paratge llatí, poblat per estàtues i éssers mitològics, en un jardí tancat inassolible i quimèric. El poeta, que ha perdut tota esperança, *no cerca ja en els aires la clau del paradís*, i es rabeja en la contemplació del jardí tancat. Tomàs Garcés, també present en aquest disc per mitjà de la traducció d'«Ombra negra» de Rosalía de Castro—bellíssim regal de cloenda per a un centenari—, va destacar la capacitat reflexiva i transcendent de la poesia de Ferrà com un dels seus valors originals i la va qualificar com *el gest pensatiu*.

Miquel Ferrà fou un home estretament vinculat a la Catalunya del nou-cents, el record emocionat de Pierre Vilar en les seves memòries n'és un testimoni més que significatiu. La seva vida activa de poeta i intel·lectual transcorregué entre Barcelona i Palma, consagrat a l'ideal estètic i cívic que constitueix el seu llegat. El poeta Miquel Ferrà no fou un innovador, la seva obra es complau en la recreació de l'exercici formal i sotmet la seva poètica a una depuració estricta, recull la contenció romàntica del Costa primerenc i

la vesteix amb la serenitat patrícia de l'Alcover madur. De la fusió de l'herència dels mestres amb el geni propi de Ferrà en resulta la seva fórmula original, una poesia que destil·la un hàlit de tendresa que no li permet culminar el to elegíac, a l'estil alcoverià, i que deriva cap a una sensualitat emotiva que es conforma en l'evocació; n'és una mostra representativa el poema *Jardí tancat*.

Per ser fidels a la realitat cal assenyalar també com a novetat l'acompanyament d'Ars Ensemble i els arranjaments de Joan Valent en algunes de les antigues versions de Maria del Mar Bonet, especialment la de «La Balanguera» de Joan Alcover, sense perdre de vista que el poema és, actualment, per mèrits guanyats a dues dictadures, l'himne de les Illes Balears. Els nous arranjaments que acompanyen «La Balanguera» constitueixen una actualització estèticament necessària i

demostran la vigència del poema i la seva possible fusió i immersió en la societat actual, amb una música d'evidents ressons mediterranis—grecs, llatins, àrabs, judeocristians i musulmans—que ens recorden l'enclavament estratègic de Mallorca en el Mediterrani, la convivència dels pobles que en altres temps habitaven l'illa i la pervivència del seu pòsit cultural, més viu que mai en aquests moments, com el poema d'Alcover.

Maria del Mar Bonet posa de manifest en el seu nou treball la intemporalitat del missatge llegat pels poetes al seu poble, i assumint la seva herència i els seus referents culturals—que són també els nostres—s'omple de contingut una realitat avui complexa i dissociada de l'ideal. La vella cançó es fa música i ens retorna

l'essència de les veus de Raixa, presents ara i aquí, com el seu jardí, que volem amb les portes obertes de bat a bat.

Notes literàries

Quatre àrees d'intervenció de la biblioteca pública

PERE MIRALLES

La superació del concepte de biblioteca com a magatzem cultural suposa el desenvolupament de plans d'acció.

Aquests plans requereixen detectar les principals demandes socials d'una comunitat per tal de delimitar les àrees sobre les quals actuar. D'aquesta manera aconseguim situar la biblioteca en el punt d'interès de la societat. A partir d'aquí ens queden tres actuacions més per articular un pla d'acció.

Cal dotar la biblioteca de caràcter relacional: promoure la participació d'entitats i d'associacions que desenvolupen la seva acció en una d'aquestes àrees d'interès; vincular la biblioteca amb els ciutadans implicats en una actuació, i permetre que aquesta sigui un equipament democràtic i d'interès. Aquesta participació s'ha de materialitzar en l'elaboració de productes culturals i en la selecció dels fons. És necessària la reconversió bibliotecària: la biblioteca monacal s'acaba, el públic busca resposta al seu desig de consum cultural, de comunicació interpersonal i de participació i expressió de la seva creativitat. Hem d'avançar cap als centres mediateca i cap a l'especialització.

S'han d'elaborar productes culturals: des de les àrees d'intervenció, amb la participació de les entitats ciutadanes i usant les possibilitats de les noves tecnologies, hem d'elaborar productes que vagin des dels més clàssics fins als més innovadors: bases de dades, exposicions, centres de recursos, informació personalitzada, correus electrònics, recursos web, etc., i s'han d'oferir serveis d'informació especialitzada i de difusió per al públic

general amb l'objectiu de fer present la nostra realitat cultural entre els ciutadans i a l'exterior.

Les grans àrees d'intervenció de la biblioteca pública a les Illes Balears s'han de centrar en els principals punts d'interès de la nostra comunitat: la cohesió social, el medi ambient, la Mediterrània i les noves tecnologies.

La cohesió social és sens dubte el principal repte que té per davant la societat balear. La desestructuració social, la feblesa institucional i associativa i la pèrdua d'identitat i de sentit col·lectiu delimiten un vast camp d'actuació per donar satisfacció a les necessitats ciutadanes. Treballar per la integració amb associacions d'immigrants, mediadors culturals, etc. per tal de seleccionar els materials a partir dels quals elaborar productes culturals amb informació sobre serveis, habitatges, drets i deures, i informació de la cultura de les illes; divulgar el marc institucional i les associacions ciutadanes, i fer present la identitat i el sentit col·lectiu exigeix no tan sols disposar d'una bona col·lecció local. Caldria crear un centre de recursos que projectàs aspectes com el patrimoni històric, la música, etc.

La sensibilització i l'interès de la població pel medi ambient és manifesta. El concepte de creixement sostenible, la conservació com a valor econòmic, el turisme respectuós, etc. ens duren a treballar amb els grups ecologistes, les institucions i els centres educatius. Recopilar informació actual sobre la nostra realitat i sobre les experiències d'altres territoris són l'objectiu.

La Mediterrània és el nostre marc geopolític. Buscar continguts in-

formatius i d'oci per a la nostra biblioteca sobre el turisme, la cooperació, les manifestacions artístiques actuals (música, cinema...), l'urbanisme, l'evolució política dels estats mediterranis i l'articulació dels Països Catalans, etc. ens permetrà situar-nos davant del fenomen de la globalització. L'actuació pràctica seria crear el Punt d'Informació Permanent de la Mediterrània, amb debats, exposicions, intercanvis de publicacions i tallers de geopolítica (per tractar aspectes com les migracions, els conflictes ètnics, el fonamentalisme islàmic, la contaminació del mar, etc.).

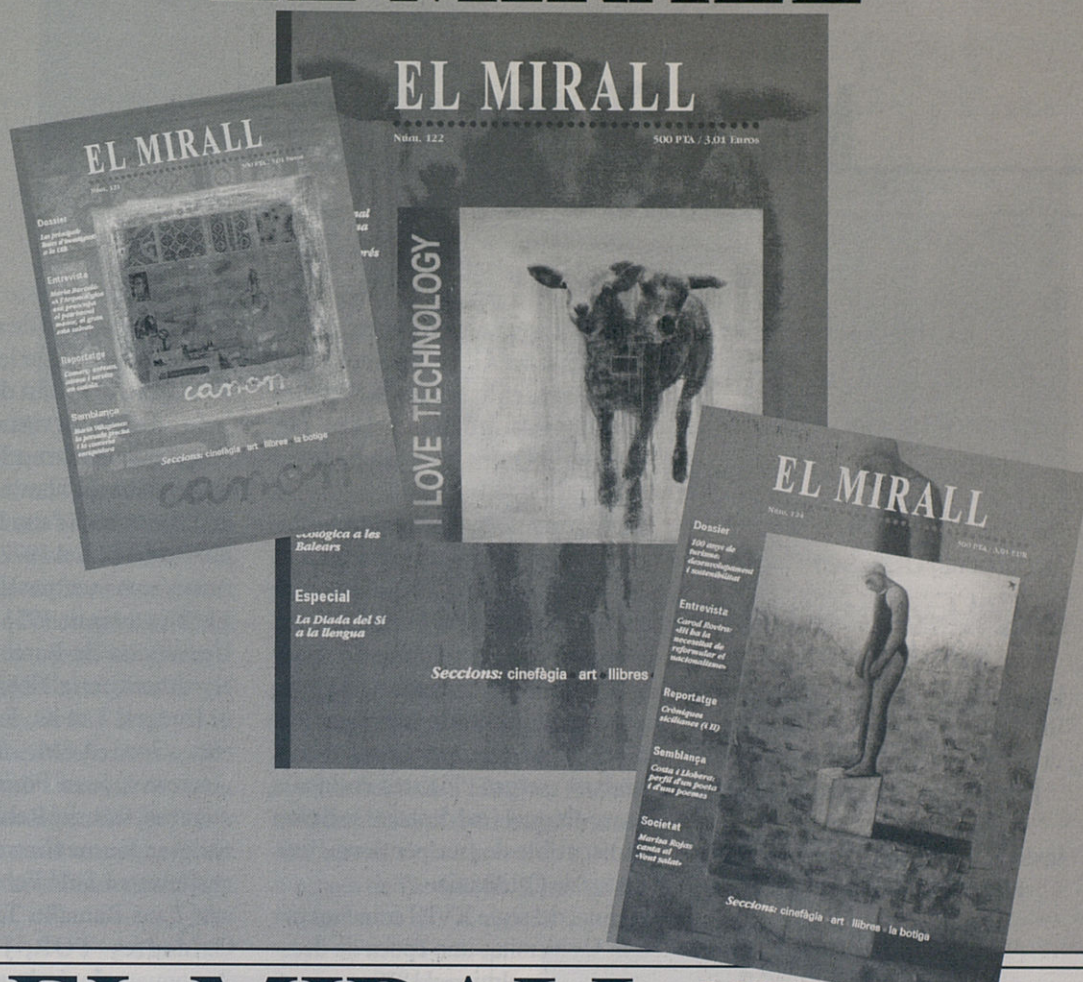
Les noves tecnologies han de permetre que la biblioteca sigui un lloc on l'usuari, a més de realitzar recerques bibliogràfiques, hi pugui anar a fer un xat, llegir el seu correu electrònic, informar-se a través dels seus recursos web i connectar-se a Internet.

La biblioteca ha d'oferir a través del seu propi portal web una oferta de serveis d'oci, un catàleg col·lectiu, documents electrònics, pàgines de suggeriments, etc. Totes les possibilitats han de ser aprofitades per tal d'estar presents amb espais propis en la xarxa de la informació electrònica.

Les quatre àrees d'intervenció esmentades són l'eix d'una política cultural que cerca posar els equípaments culturals en el centre dels interessos ciutadans i vincular-los amb la informació, la participació i l'oci.

**Pere Miralles le Foll és llicenciat en Geografia i Història i auxiliar de biblioteca de l'Ajuntament de Palma*

EL MIRALL

EL MIRALL BUTLLETA DE SUBSCRIPCIÓ

Sr./Sra. _____

DNI _____

Adreça _____

Núm. _____ Pis _____

Codi postal _____ Població _____

Telèfon _____

Em subscric a la revista EL MIRALL, al preu de 4.000 ptes. de quota anual. Podeu presentar els rebuts a l'entitat bancària/d'estalvi que indic a continuació i a la qual deman que els accepti i els carregui al meu compte:

Banc/caixa _____

Signatura _____

Agència/oficina _____

DC _____ Cte./Lta. núm. _____

Estudi General Lul·lià

Més de 50 anys d'història

JAUME VICENS

El 1483 la Reial i Pontifícia Universitat Literària de Mallorca fou fundada amb el nom d'Estudis Generals per Ferran el Catòlic, del qual són les armes que amb les de la ciutat de Palma i les del llinatge Lull decoren l'escut entre gòtic i renaixentista que es troba dalt el portal d'entrada a l'edifici.

S'ha de mencionar que, abans d'aquesta data de fundació, existí un precedent, que fou la Càtedra Lul·liana, fundada el 1481 per Agnès de Quint amb un benefici catedralici.

La universitat mallorquina, que fou erigida Pontifícia per Climent X el 17 d'abril de 1673, visqué intensament fins al final del segle XVIII i atorgà regularment graus de teologia, arts, dret i medicina, amb un prestigi indiscutible marcat pel pas a les aules i càtedres de cardenals, prelats, metges i juristes eminents entre els quals cal destacar la figura indiscutible de Juníper Serra, fundador de Califòrnia.

Al final del segle XVIII comença per a la Universitat una època de decadència que culmina el 1829 quan passa a ser un Seminari d'Estudis dependent de la Universitat de Cervera. Desapareix totalment el 1835.

L'any 1950 es constitueix un Patronat Pro Reconstrucció de l'edifici de l'antiga universitat sobre els terrenys ocupats per la Reial i Pontifícia Universitat Literària i Lul·liana que foren cedits per l'Ajuntament de Palma. El Patronat redactà un avantprojecte d'estatut, exponent de la tasca cultural de les illes i promotor de la restauració de les ensenyances universitàries a Mallorca.

L'arquitecte Gabriel Alomar, que formava part del Patronat, redactà el projecte de l'edifici. Les obres començaren el 3 de juliol de 1950. En la construcció de l'edifici hi ha tres fases ben diferenciades. En la primera, que durà fins al 3 de juliol de 1951, s'acabaren les estructures de les façanes dels carrers de Sant Roc i de l'Estudi General. La segona durà fins a principis de 1954, en

què per falta total de recursos s'hagueren de paralitzar les obres. L'any 1963, gràcies a l'ajut de la Fundació Joan March, es van reprendre les obres que deixaren l'edifici quasi acabat. Només faltava la sala d'actes, que es començà l'any 1966, però que no s'acabà fins al 1972 a causa de les ruïnes romanes que s'hi trobaren.

El 12 de maig de 1951 el rector de la Universitat de Barcelona nomenà el primer Consell Rector de l'Estudi General Lul·lià, format pel rector, Gerard M. Thomas; el vicerector, Joan Pons Marquès; el secretari, Gabriel Rabassa Oliver; el tesorero, Jaume Cirera Prim; l'arxiver, Jaume Lladó Ferragut, i els vocals Luis Ramallo Tomàs, Miquel Caldentey TOR, Josep Porcel Zanoguera, Jesús Antich Gil, Josep Font i Trias i Francesc de B. Moll. Els objectius prevists en els estatuts s'assoliren gràcies a l'esforç i la perseverança del Consell Rector. El curs 1952/53 s'inicià l'ensenyament de català i de llengües estrangeres. L'estiu de 1952 començaren els cursos d'espanyol per a estrangers, i el curs 1952/53 es creà l'Institut de Llengües Modernes. Nombroses són també les publicacions d'obres editades per l'Estudi General.

Pel que fa a la restauració d'estudis universitaris, l'1 d'octubre de 1951 es nomenà, per concurs, el professorat que començà a impartir les classes del primer curs de comunes de la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Barcelona.

L'any 1952 s'iniciaren gestions per crear una càtedra universitària. El 2 de febrer de 1959 la Càtedra Ramon Llull fou creada i adscrita a la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Barcelona amb resi-

Semblança

dència a l'Estudi General.

El 18 d'octubre de 1967 s'assolí un dels objectius més importants de l'Estudi General. Se celebrà l'acte inaugural del estudis comuns de la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Barcelona a l'Estudi General Lul·lià, germen del que serà més tard la Universitat de las Illes Balears.

Independentment de la tasca cultural que l'Estudi General realitza, també ha col·laborat en les que duen a terme altres entitats culturals integrant-les o hostatjant-les d'una

manera temporal o definitiva. Més de trenta entitats han viscut a l'Estudi General. Avui l'Estudi encara acull la Societat d'Història Natural i l'Associació d'Amics del Museu Marítim.

Després de Gerard M. Thomàs fo-

ren rectors de l'Estudi General Francesc de Borja Moll i Josep Font i Trias, al qual succeí Gabriel Oliver Coll, rector actual.

**Jaume Vicens és secretari general de l'Estudi General Lul·lià.*

LLIBRES DE TOTS
ELS PAÏSOS
CATALANS

LLIBRES INFANTILS
I JUGUETES

LLIBRES DE TEXT

DISCOS I CASSETTES

SERVEI
DE LLIBRES
ESTRANGERS

Carrer d'en Rubí, 5
Tel. 71 38 21
07002 Palma (Mallorca)

Pianos Can Garcias

Des de 1954

Pere Josep Garcias
Pianer

Reparació, Restauració i Afinació

Venda i Lloguer Opció-Compra

Assessoraments - Transports

Joan Maura, Bisbe, 10
07005 · Palma de Mallorca
Tel./Fax: 971 462 016 · Mòbil: 607 891 930
www.lasguias.com/pianoscangarcias

La normativa lingüística s'esvaeix sense haver esgotat la normativa legal

JOAN LLADONET

El concepte de normalització lingüística pot desembocar en la creença que es tracta de normalitzar totes les llengües que viuen i conviuen en aquestes terres.

Cada persona podrà arribar a pensar que s'ha de normalitzar la seva llengua, especialment si la seva llengua és la castellana, l'anglesa o l'alemanya.

Que aquestes llengües poderoses estiguin normalitzades significa que els seus parlants puguin viure a les illes sense necessitat d'haver d'aprendre altra llengua. I els parlants de la llengua castellana ja ho han aconseguit, i els de llengua anglesa i alemanya estan en camí d'aconseguir-ho.

Però el concepte de normalització lingüística va néixer perquè la llengua històrica i pròpia d'aquesta terra havia estat perseguida durant més de dos segles i mig, i havia estat ferida mortalment durant el llarg període de la dictadura franquista. I la llengua històrica i pròpia i oficial d'aquesta terra és la llengua catalana. I aquesta és l'única llengua que té necessitat de normalitzar-se, és a dir, assolir tots els àmbits d'ús que té qualsevol llengua del món dins el seu territori.

La llengua que ha posat i posa en perill de subsistència la llengua catalana és la castellana, i això significa que aquesta ha ocupat els àmbits d'ús que corresponien a aquella. I s'ha de tenir molt clar que la recuperació d'àmbits d'ús de la llengua catalana significa la pèrdua d'aquests mateixos àmbits per part de la llengua castellana.

Els àmbits d'ús d'una persona corrent es poden localitzar a les converses o escrits que fa: amb la família i amb els amics; al bar, al cafè, al restaurant, a la botiga, al supermercat, etc; a les compres per Internet; al treball; al banc (préstecs, xecs, inversions, banca electrònica, etc.); a la immobiliària (compres de pi-

sos, xalets, apartaments, terrenys, etc.) i en les corresponents relacions orals i els contractes; a la notaria (escriptures públiques, testaments, etc.); a la justícia (polícia, jutges, judicis, advocats, etc.); a la sanitat (hospitals, clíniques, metges, infermeres, etc.); a l'educació (escoles, col·legis, instituts, universitat, etc., i a les relacions entre tots els estaments docents i no docents); als espectacles (cinema, circ, teatre, òpera, etc.); a la discoteca (discos, cançons, cambrers, etc.); als mitjans de comunicació (televisió, ràdio, diaris, revistes, etc.); a les relacions amb l'Administració (carnet d'identitat, carnet de conduir, oposicions, declaració de renda, burocràcia de tot tipus, etc.; a les apostes (loteria, cupó dels cecs, primitiva, bonoloto, casino, etc.)...

Quan una persona realitza tots aquest àmbits d'ús en la llengua catalana, es pot dir que ha arribat al grau de normalització lingüística que tenen les persones normals dels països lliures del món. Cadascú pot analitzar quina és o quines són les llengües normalitzades a la nostra comunitat.

Si al total de l'educació dels infants l'escola pot aportar entre un 20 i un 25%, aquest mateix tant per cent és el que pot aportar a la normalització lingüística. Atenció: aquest tant per cent només s'aportarà si es fa tot l'ensenyament en català. Podem dir que actualment hi ha escoles que aporten des d'un 1 fins a un 25% de la normalització lingüística general. D'aquí s'ha de treure com a conclusió que tot l'ensenyament s'ha de fer en català per fer una vertadera aportació a la normalització de la llengua catalana. Això es pot fer gràcies a l'article 20, apartats 1 i 2, de la

Llei 3/1986, de 29 d'abril de 1986, de normalització lingüística.

Com que tot el que diu respecte al castellà es compleix i no és així respecte al català, especialment a la majoria d'escoles de Palma, Calvià, Lluçmajor, Eivissa, etc., on hi ha la majoria de la població escolar; com que es demostra el fracàs de les ordres vigents, inclòs el Decret de Mínims (idea del PP català per rebaixar el nivell de normalització del català a les escoles del Principat) i les ordres que el despleguen, amb la normativa vigent es pot decretar l'ensenyament totalment en català a l'ensenyança obligatòria. Queda totalment demostrat que el castellà no pateix, per l'experiència que han obtingut centres com Mata de Jonc, Rafal Vell, Escola Annexa de Pràctiques, etc. (escoles on s'ha fet des de fa temps tot l'ensenyament en català), els alumnes de les quals han dominat les dues llengües al final de l'ensenyament. Alumnes que no han tingut cap problema per seguir estudis de batxillerat o universitaris en llengua castellana o per realitzar oposicions on s'haguessin de fer obligatòriament els exàmens en castellà. Aquestes escoles són reals, existeixen, són aquí, es poden avaluar amb tots els mètodes que es vulgui. Ara ja només falta convèncer-se'n, llevar-se la teranyina de davant els ulls i endegar el decret d'ensenyament en català corresponent.

Els dirigents polítics actuals d'aquesta comunitat no es poden seguir enganyant, ni poden seguir enganant-nos amb la fal·làcia del bilingüisme. No és possible el bilingüisme social; el bilingüisme d'un poble no existeix, perquè seria mantenir tots els àmbits d'ús del castellà i al mateix temps crear simultàniament els mateixos àmbits per al català, però això és impossible.

Hi pot haver persones que siguin més o manco bilingües o polilingües, encara que sempre tindran un coneixement diferent de cada llengua, tot depenent de l'ús que en facin. El bilingüisme a l'escola i a la societat sempre afavoreix la llengua dominant i perjudica la llengua subordinada. No és necessari que s'expliqui quin és cada una d'aquestes llengües.

Avui en dia es copien sistemes d'ensenyament i teories d'aprenentatge de llengües que han aparegut a partir d'ensenyar una llengua dominant a persones que usaven una llengua subordinada i minoritzada en determinats territoris. Aquest és el cas dels hispans o els mexicans a EUA, els porto-riquenys a Puerto Rico, etc. L'objectiu final és que els descendents d'aquestes persones substituïssin l'espanyol per l'anglès. Copiar aquests sistemes, si es fa amb la intenció d'igualar la nostra llengua subordinada a la llengua dominant, és d'una gran ingenuïtat perquè és impossible.

Aquest bilingüisme que es vol aconseguir no és més que un procés cap a la substitució lingüística. En canvi, fer tot l'ensenyament en català suposaria crear un bilingüisme que quedaria preparat per fer la seva contribució a la normalització lingüística, si paral·lelament s'haguessin pres les mesures adients perquè a la resta d'àmbits d'ús de la societat també s'anàs produint la normalització.

En conclusió, és necessari fer tot l'ensenyament en català si es vol actuar sobre un 20 o un 25% de la normalització lingüística. S'han de crear necessi-

tats d'ús de la llengua catalana per poder viure i sobreviure. Mentre moltes persones puguin viure a les illes, anys i més anys, sense necessitat de conèixer la llengua catalana, aquesta restarà en perill de desaparèixer.

No s'ha de poder ocupar cap lloc de

El bilingüisme no és més que un procés de substitució

treball de funcionari públic sense tenir un bon coneixement (parlar, entendre, llegir i escriure) de la llengua catalana, el nivell C com a mínim. S'ha d'impulsar una televisió autonòmica totalment en català; s'ha d'aconseguir que totes les botigues i els comerços puguin atendre en català els clients que ho desitgin; s'ha d'estar més preparat per ensenyar el català als nous residents anglesos, alemanys, magrebins, etc. per integrar-los, que no d'aprendre l'anglès, l'alemany, l'àrab, etc. per servir-los; s'ha d'aconseguir tenir una policia autonòmica que conegui i usi el català amb tota normalitat; s'ha de vetlar perquè totes les persones que fan feina a l'àmbit de la justícia coneguin i usin el català. Els notaris han de presentar els testaments, escriptures públiques, contractes, etc. en la llengua catalana, només l'han de fer en una altra llengua a petició del demandant.

I així, un per un, s'ha d'intentar que es normalitzin tots els àmbits d'ús existents. En definitiva, la Constitució de l'Estat espanyol de 1978, a l'article 3.3, normativa legal incomplida durant tants d'anys des de Madrid, diu referint-se a les llengües innominades:

971 475 754

Carrer del
Baix riera, 1-a
07008 palma

Arts
Xisco
Gràfiques

Plaça Rosselló, 4A, 3r
Tel. 971 72 33 56
Fax 971 71 89 01
07002 Palma (Mallorca)

- Plànols Topogràfics
 - Medicions
 - Replanteigs
- Fotografies Aèries
 - Verticals
 - Panoràmiques
- Publicitat Aèria
- Peritatges
- Valoracions
- Projectes Agrícoles
- Estudis Mediambient

«La riqueza de las distintas modalidades lingüísticas de España es un patrimonio cultural que será objeto de especial respeto y protección.» Pareix ser que a Madrid interpreten aquest apartat de la Constitució com la permissió que usem el català d'amagat. Aquest va ser el missatge de José María Aznar quan va dir que només l'usava en la intimitat, però volia dir que si el sabés no l'usaria en un mitjà de comunicació. Tenint en compte aquest apartat de l'article 3, que mana protegir una llengua que està en perill d'extinció, les Illes Balears, i millor si ho fan juntament amb les altres que integren els Països Catalans, han de declarar la llengua catalana com a única llengua oficial, tal com va dir Josep Maria Terricabres a la Universitat Catalana d'Estiu a Prada.

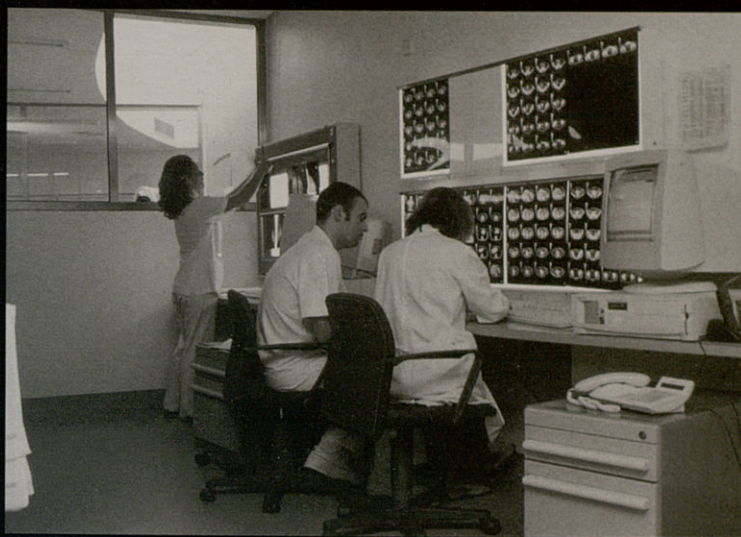
L'única manera de fer que el català sobrevisqui durant un bon grapat més de generacions és declarar-lo com a única llengua oficial dins el seu territori. Això ho saben bé els espanyols, els polítics, els tertulians i els anticatalanistes, que es varen alegrar i ben molt i així ho varen manifestar amb les seves declaracions i escrits quan l'espanyol va ser declarat com a única llengua oficial a Puerto Rico. S'ha de dir que fins en aquell moment l'espanyol compartia oficialitat amb l'anglès. Però si l'espanyol un dia desapareix de Puerto Rico, encara seguirà essent una de les llengües més parlades del món. En canvi, a nosaltres no ens passarà el mateix: quan el català desaparegui a l'Alguer, a la Catalunya Nord, al País Valencià o a Eivissa, estarà a punt de desaparèixer de la resta de Països Catalans.

Si no es fa res del que hem dit més amunt i se segueix amb l'actual tendència de substitució lingüística, si alguna vegada s'adquireix consciència del problema que té aquest país nostre i si no se n'adquireix també, el poble podrà optar (conscientment o inconscient) per abandonar la llengua, com han fet molts de matrimonis mixtos, com fan molts d'estudiants mallorquins que usen sempre el castellà, com fan la majoria de persones que sense adonar-se'n van substituint, paraula a paraula, la llengua catalana per la llengua

castellana. El final del procés serà la substitució lingüística i la conversió del català en llengua morta, com el dàlmata, sense filles; i no com el llatí, que va tenir descendència.

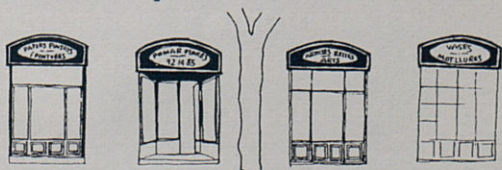
Aquesta pèrdua de consciència, provocada per aquell que ho va deixar tot fermat i ben fermat, fa que no puguem ser gaire optimistes quan es coneix l'escàs nombre de lectors que té l'únic diari en llengua catalana d'aquesta terra; quan s'acudeix a alguna sala quasi buida on es pot veure una pel·lícula en català, o quan es comprova que els més conscienciats també fan negocis amb persones o empreses que no respecten la llengua catalana.

No se sap si la ferida és massa profunda, ni si arribats al segle XXI ja no es pot confiar gaire a fer, crear o convertir persones que siguin fidels a la seva llengua, és a dir, que li tinguin un grau elevat de lleialtat lingüística. Avui ja es poden trobar professors i/o professores de llengua catalana i literatura que giren la llengua davant el professorat castellanoparlant; abans, en el segle passat, havien estat els capdavaners de la normalització lingüística a les escoles. No es troben gaires persones que mantinguin i usin la llengua catalana en totes les situacions. Sobre aquesta qüestió, acabaré amb unes paraules de Jordi Solé i Camardons, a *El poliedre sociolingüístic*, que diu: «Un poble no conserva la seva llengua perquè tingui un grau de lleialtat lingüística més gran o més petit que un altre, sinó per la necessitat que ha tingut de preservar la seva llengua com a signe de distinció, com a eina de progrés o com a mecanisme d'autorealització».

PAPERS PINTATS I PINTURES

Casa Domar Flores

ARTICLES PER A ARTISTES
VASES I MOTLLURES

SANT MIQUEL, 77 - Telèfon 971 72 14 83 - Fax 971 71 93 12
07002 - PALMA (MALLORCA)

Ses Piules

Estudi
de
Perruqueria

Carrer de la Riera, núm. 3, 1r - 07003 - Palma - Tel. 971 71 80 37

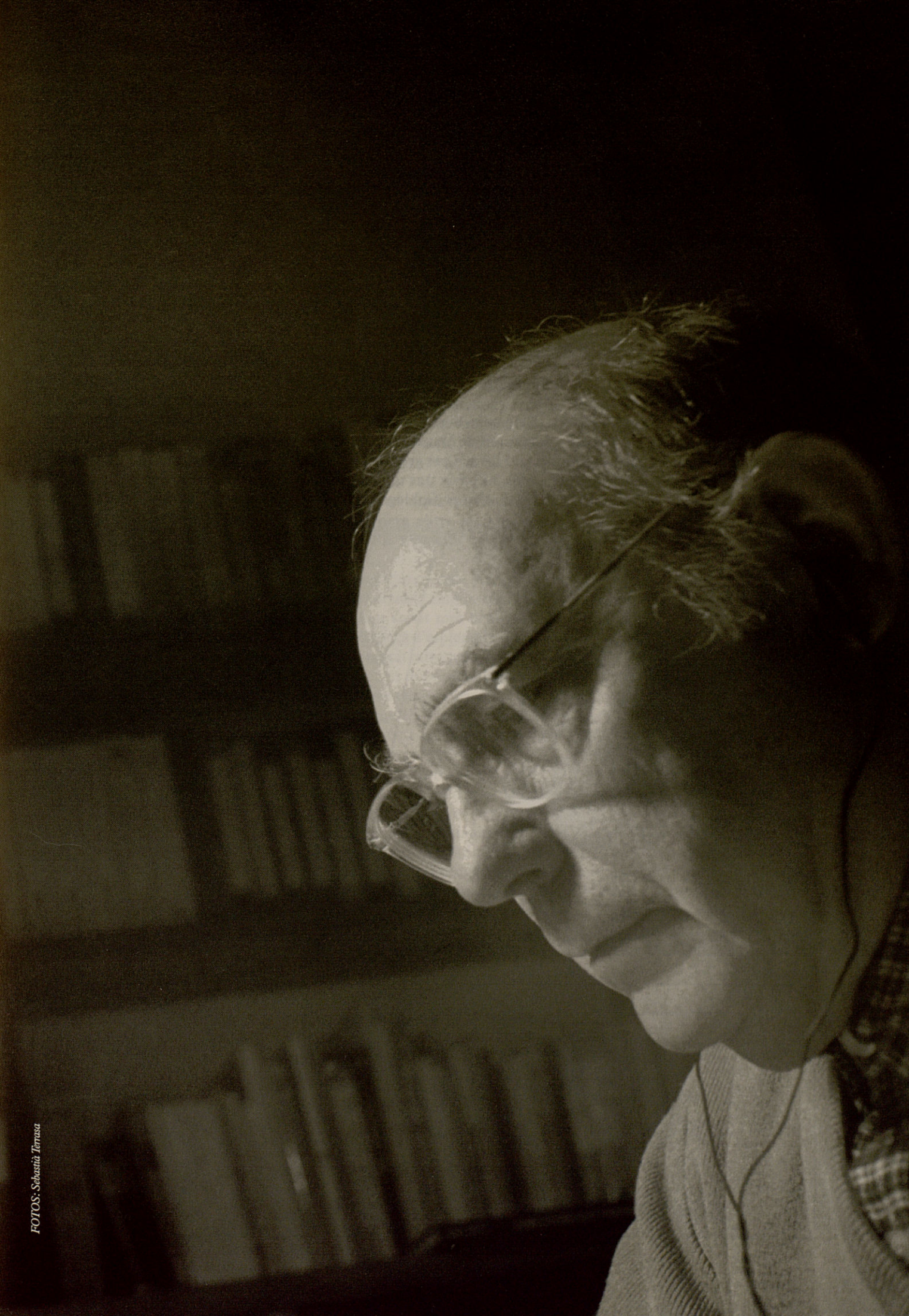
Gabriel Barceló Bover

«la unió de forasters i mallorquins farà realitat
la normalització lingüística d'aquí a 25 anys»

PEP MINJESA

Entrevista

Gabriel Barceló Bover (Manacor, 1936) és deixeble de mossèn Antoni Maria Alcover i Francesc de Borja Moll. Per tant, és un «home de combat», cosa que ha demostrat al llarg dels 28 anys com a director de l'Escola Municipal de Mallorquí de l'Ajuntament de Manacor (1973-2001) i amb la lluita per insuflar aire fresc a la llengua, la cultura i la identitat pròpies de les Illes Balears per garantir-ne la supervivència durant el segle XXI.

Jubilat des de l'octubre de l'any passat, però «no retirat» com ell remarca, fa un repàs a la situació actual sociolingüística del català a Mallorca, esperona el Pacte de Progrés, reclama a l'Executiu Antich

per als seus pròxims treballs assagístics; la biografia d'un poeta que no ha estat prou valorat pels clans poètics» amb l'editor Lleonard Muntaner, i les seves memòries, que abraçaran des dels anys seixanta fins avui dia.

Ramon Llull que eren regidors. I cal assenyalar que des de 1964 hi fèiem cursos de català per compte de l'Obra Cultural Balear. Això també provocà que el 1970, quan el Col·legi es convertí en institut, les classes de català continuassin. Aquesta és la relació primigènia entre l'Ajuntament de Manacor i l'EMM.

«Per a UM, el tema de la llengua, la cultura i la identitat no és cabdal»

que posi en funcionament d'una vegada per totes el Pla de xoc per la llengua, i aposta pel mestissatge cohesionador per enfortir la permanència de la llengua catalana com un idioma viu i amb futur. Mentrestant, continua recopilant material

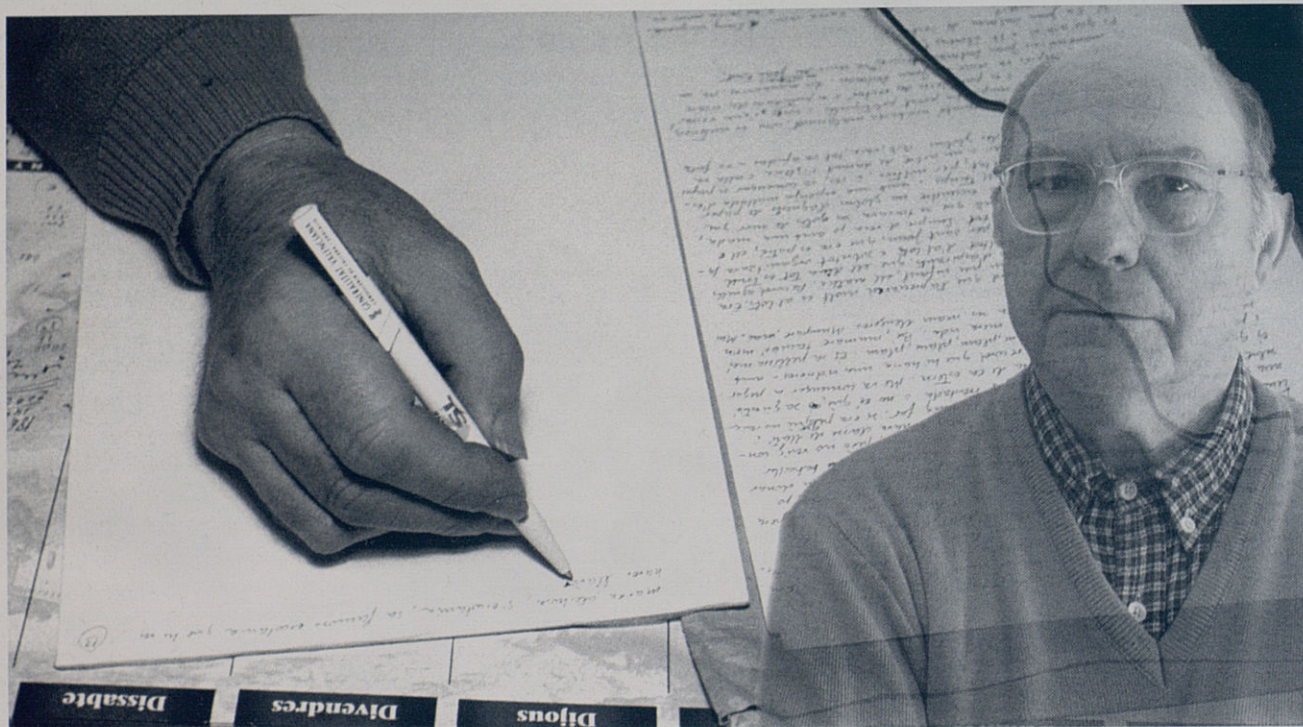
Municipal de Mallorca?

—L'element fonamental fou que el consistori de Manacor de l'any 1973 estava format per gent culta. A més a més, hi havia uns quants professors de l'antic Col·legi Municipal

—Què féu possible la creació de l'Escola

—Per què el nom d'Escola Municipal de Mallorca i no de Català?

—L'OCB féu una gran feina en aquest sentit. Josep Maria Llompart, Raimundo Clar i Francesc de Borja Moll, entre d'altres, foren els que vertaderament posaren el nom d'Escola Municipal de Mallorca. Es traqueren de la màniga aquest nom. Així no s'utilitzava la paraula, que llavors era tabú (català o llengua

Embat
Llibres

PEDAGOGIA - PSICOLOGIA - CIÈNCIES SOCIALS

Pge. Papa Joan XXIII, 5-E • Geranis Centre - Tel. 971 713 350 • Fax 971 215 641 • 07002 Palma de Mallorca

minació no hauria prosperat el projecte. Amb l'ús de la paraula mallorquí, i no llengua mallorquina, es rompia el tabú; no era anticientífica i al mateix temps era ambigua.

—Amb tres dècades d'experiència ensenyant català, s'ha avançat prou?

—S'ha guanyat de passar d'un no-res a qualche cosa. No ho hem assolit tot ni de molt. A la part forana podríem dir que s'ha progressat més perquè hi ha hagut molts de mestres voluntariosos que el 1979 ja iniciaren els cursos de reciclatge. En canvi, Palma és un altre món, amb aquests col·legis religiosos que s'han incorporat a la normalització lingüística tardanament. El coneixement del català, parlat i escrit, ha augmentat molt; però també ha incrementat la població a unes cotes molt elevades. La immigració ha estat brutal, i molta ni s'ha reciclat ni s'ha integrat. Això ha provocat que les distàncies no s'hagin acostat més. L'augment del coneixement i de l'ús social del català —entre un 70 i un 60 per cent a la part forana, i entre un 40 i un 50 per cent a Palma— es contraresta amb l'increment dels nouvinguts. L'ús social no es reflecteix entre els joves, que és el sector en què s'hauria de veure una empena, ja que són els que l'han estudiat.

—El tarannà conservador dels col·legis religiosos ha perjudicat la normalització lingüística?

—Generalitzant, els ordes religiosos amb col·legis confessionals s'han

incorporat molt tard a l'ensenyament en català. Tenien i tenen «la flor i nata» de la societat, és a dir, els estaments socials econòmicament més potents. Hotelers, banquers, polítics, entre d'altres, aquesta gent sempre ha tingut més la fita en la part econòmica i per tant sempre han cregut que el castellà seria una solució a la seva

expansió internacional, la llengua de prestigi i de promoció social. Aquests homes i dones reberen una educació en castellà, però no han fet cap esforç per reciclar-se.

—Actualment aquesta ideologia encara impera entre els homes i les dones de negoci?

—Jo anomèn això una mentalitat d'hoteler. Aquests emprenedors són els que han sortit més beneficiats d'aquesta època d'esplendor, però la seva mentalitat mira cap a fora, perquè han fet els doblers amb gent de fora. Aquesta matèria primera els ha fet veure que els era més rendible econòmicament conèixer les llengües estrangeres. Això els ha reportat beneficis directes, però no veuen que han empobrit el seu país. Els hotelers poden ser molt globalitzadors, però estan molt desarelats. Una ventada com la d'aquest hivern els tomarà com ha fet amb els pins. Aquesta gent té unes arrels superficials, no han entrat encara de bon de veres dins la seva pròpia terra. Si les tinguessin,

podrien resistir moltes de crisis. Com que no han treballat en aquest camí, hi haurà molts de pins tomats. Hi haurà molts d'hotelers que se'n penediran, de no haver fet país. Sense que això impliqui que hagin de reduir el seu negoci i els seus

«En matèria sociolingüística, el PSM està comprimit pel PSIB»

guanyis.

—En aquest sentit, el Pacte de Progrés fa el que pertoca per la supervivència de la llengua, la cultura i la identitat?

—El Pacte de Progrés quan ha arribat al poder s'ha trobat amb la realitat pura i dura. S'ha parlat molt i s'ha fet poc. S'ha xerrat molt del Pla de xoc per la llengua, però on és? Tampoc esperàvem que fos gaire espectacular. Una cosa és fer promeses electorals i una altra és quan es troben amb la realitat quotidiana, adversa, amb uns empresaris, com els que defensa Unió Mallorquina, que per a ells la llengua no és el tema primordial, i ho hauria de ser. El tema de la llengua, la cultura i la identitat és cabdal per a altres formacions polítiques, però per a UM, no; ho admeten, van fent, però s'haurien de posar a feina i banyar-se més en aquests temes. UM hauria de treballar per convèncer l'empresariat balear perquè la llengua sigui un punt de reflexió i els faci veure els beneficis que po-

erco
leta

Gianni Rodari

Infants de 0 a 4 anys
Ensenyament en català
Pedagogia activa
Grups reduïts
Servei de cuina

ARQUITECE BENNÀSSAR, 46
07004 PALMA - Tel. 971 29 90 86

erco
leta

Gianni Rodari

den treure de l'ús de la nostra cultura i identitat.

—El president Francesc Antich ha incomplert la seva paraula de posar en marxa el Pla de xoc per la llengua?

«No acab de saber en què consisteix el Pla de xoc per la llengua»

—Molta gent pensam que el president Antich quan parla de llengua no té credibilitat, i ens ha decebut. Tampoc no el podem condemnar en el sentit total de dir que no s'ha fet res, però a tots els que treballam en aquest àmbit ens agradaria haver vist aquest xoc realment explosiu. No acab de saber en què consisteix el Pla de xoc per la llengua elaborat pel Pacte de Progrés. M'hauria agradat que durant l'Any Alcover, en què es comprometeren tots a donar un empenta a la llengua, hagués estat

l'any explosiu d'una nova *Lletra de Convit* que hagués mobilitzat molta de gent. He de reconèixer que aquest xoc que teòricament ens hauria d'haver duit l'Any Alcover serà d'espoleta retardada, perquè l'Any Alcover no ha produït cap xoc ni cap explosió. La darrera mostra fou el Congrés Internacional Mossèn Antoni Maria Alcover, cele-

brat a finals de desembre, que pràcticament feia llàstima, ja que l'auditori era pobríssim: només hi havia una partida d'estudiants de Filologia Catalana; però on eren els professors de català de primària, de secundària i de la universitat?

—El PSM-EN ha perdut el lideratge en matèria sociolingüística per evitar un enfrontament obert amb el PSIB-PSOE?

—El PSM-EN hauria de fer més pressió en aquest aspecte, perquè és evident que fa feina en aquest

sentit, però queda palès que està comprimit pel PSIB-PSOE. Els pactes tenen el problema que els uns predominen per sobre els altres. Esper que en aquesta segona meitat de la legislatura hi hagi un revifament pel bé de la llengua, la cultura i la identitat, perquè, si no, es passarà factura en els pròxims resultats electorals. O s'hi posen ja a tota màquina, o, si no, el pròxim pacte no estarà constituït per les mateixes formacions polítiques.

—El PSM-EN pot sortir afeblit de la lluita política amb el PSIB-PSOE i UM?

—És mal de dir. Pere Sampol ha mostrat la seva valentia amb l'impuls que ha donat al sector del comerç; Damià Pons i Maria Antònia Vadell també empenyen en l'àrea d'Educació i Cultura. No obstant això, cal demanar-se: empenyen amb tota la intensitat que realment voldríem? La política és un món tan complex... Però voldria que en aquest aspecte tots els partits polítics, EU, EV i el PP inclosos, es donassin la mà. El tema de la llengua, la cultura i la identitat pròpies de les Illes Balears ha de ser un assumpte de consens, d'influència, un pacte de país: lluitam per tot allò que ens defineix, atès que és un cas d'emergència, és un cas d'UVI. Un cop que estiguin d'acord en aquest base comuna, a continuació que facin política. El problema que la llengua vagi cap a baix preocupa fins i tot militants del Partit Popular. En aquest punt és necessària una unitat i uns criteris severíssims per no deixar morir les nostres senyes d'identitat. La resta de coses són secundàries. Que se n'omplin la boca, però que hi posin mans, perquè tothom sap parlar. Allò que s'ha de valorar és el que s'ha fet i no el que s'ha parlat. Concrecions i fets.

—Maria Antònia Munar i UM confonen mallorquinitat amb folklorisme mediàtic?

Acte de Reconeixement de Mèrits 2001. Teatre Municipal de Manacor, el dia 1 de febrer.

—Per començar se'ls ha de recordar que és una manca de respecte cap a la nostra llengua, cultura i identitat pròpies. Ja voldria que l'entusiasme que hi va haver perquè l'al·lota d'*Operación Triunfo* anàs a Eurovisión fos equiparable al suport a la nostra llengua, cultura i identitat. És a dir, que tingués aquest impuls, aquest xoc de donar suport, de mobilitzar, d'invertir milions, i allò que faci falta perquè es defensés allò que ens defineix com a poble.

—Aquesta banalitat tindrà repercussions electorals?

—L'única manera de fer entendre a Maria Antònia Munar i UM, com a qualsevol altra formació política, que no es pot jugar amb el patrimoni d'un poble és passar-los comptes a les pròximes eleccions. Hi haurà un moment que passarà, atès que la gent jove cada vegada més augmenta el vot decisiu, men-

tre que la gent gran va morint. El futur és dels joves i aquests passaran factura. Per què no hi ha el mateix entusiasme cada vegada que un investigador, un atleta o un artista balear guanya un premi?

—Perdurarà el patrimoni cultural del poble balear?

—En aquest sentit, deman als professors de català que siguin una mica missioners, que pensin que la llengua no es fa estimar simplement si s'estudia com les altres assignatures. Necessita un tacte especial. No és suficient un programa. El problema és que molts de professors són funcionaris. El més important és que coneguis i estimis la llengua. Primerament, perquè és la teva i la més clara del món. A més a més, han de pensar que fan un acte de

civisme i d'egoisme a la vegada que no és un altre que defensar la teva pròpia llengua i cultura. Aquesta connotació d'assignatura de pes, d'haver de passar uns exàmens, tot això es pot endolcir si el professor vol. És qüestió d'una mica de di-

«El president Antich quan parla de llengua no té credibilitat»

dàctica i de mà esquerra, sense que això impliqui regalar res a ningú. S'ha de transmetre entusiasme. Per això és cabdal no polititzar la llengua, no s'ha de convertir en un element de divisió d'opinions.

—Per tant, serà necessari que es compleixi el Decret de Mínims?

—Hi ha una recepta una mica coercitiva, que la inspecció treballi i fun-

cioni. En això consisteix el Pla de xoc per la llengua. És a dir, si qualcú incompleix la normativa vigent, que es denunciï. Tan sols demanam el compliment de la cooficialitat del català i el castellà i ens hi conformam, tot i que només voldria l'oficialitat del català.

funcionarà, són aquests mallorquins de primera generació, xarnegos, fruit de la unió de forasters amb mallorquins. Aquesta nova generació mallorquina no és una panxa contenta. Aquest col·lectiu no se'n fotrà, de la llengua, la cultura i la identitat pròpies de les Illes

Balears, perquè són persones que tenen aquesta vigor de la Península i aquesta prudència de l'ar-

«Proposaria que els immigrants obtinguessin el certificat de català de nivell A»

—Com integraria els nouvinguts en la llengua, la cultura i la identitat pròpies de les Illes Balears?

—Proposaria que els immigrants obtinguessin el certificat de català de nivell A, és a dir, els coneixements orals bàsics de la llengua, entendre i parlar. Uns anys després, s'hauria d'exigir la possessió del certificat de català nivell B, que implica un domini escrit bàsic de la llengua catalana. L'arxipèlag balear sempre serà una terra plurilingüe, però que la vehicular sigui el català. A més a més, aplicaria la política que segueix l'Estat espanyol, que li funciona al cent per cent: la creació d'una institució, d'una vegada per totes, que ens representi a l'exterior, a qualsevol estat de la resta de món. Així guanyariem en prestigi. M'és igual que sigui l'Institut Ramon Llull o un altre.

—Quin és el futur del català a l'arxipèlag balear?

—Mai no havia vist tants de joves entusiasmats amb la llengua catalana. La gran esperança que tenc, i sé cert que

xipèlag balear. Ells són els que produiran el gran canvi. Aquests xarnegos que s'han integrat són i seran els revolucionaris. Aquests ens duran la normalització lingüística. Jo no la veuré, perquè hauran de passar entre 15 i 20 anys, com ja anuncia Josep Maria Llompart, que posà el sòtil cap a l'any 2020. Són aquestes minories que estan empeltades, que són híbrides, les que seran difícils de vèncer, perquè seran ells els qui venceran.

—Per què els xarnegos duran la normalització lingüística a les Illes Balears?

—Per la senzilla raó que aquests nous mallorquins tenen l'orgull de ser d'on són. Ara ells són i se senten vertaders mallorquins. Jo no he vist mai un peninsular que hagi parlat malament dels seus pares ni del seu poble: «*Mis padres, mi pueblo, mi campanario...*» Això els ha quedat de dins. Ara tenen el seu campanar, la seva terra, els seus pares i la seva família aquí. Era això el que ens mancava. Aquesta energia és la que realment produirà el fruit normalitzador. Ara passaran a dir de

«*mi lengua*» a «la meua llengua». Tenc una gran esperança en aquesta gent, sense menysprear gens ni mica tota la gent mallorquina, que n'hi ha molta i d'empenta.

—Aquesta revolució generacional durà canvis lingüístics?

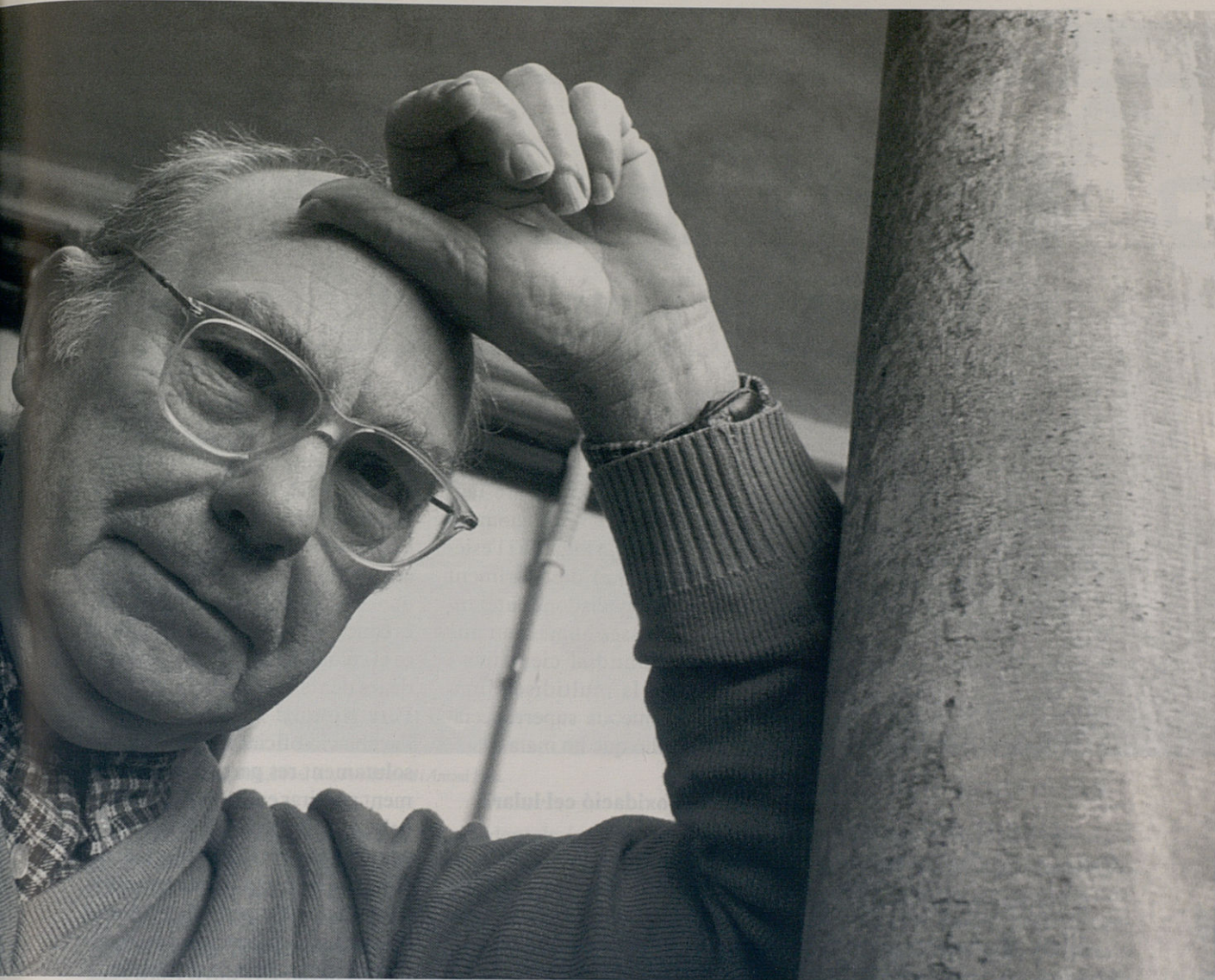

Viajes
MARTEL S.A.

Oms, 50 b · Apt. correus 696
 07003 · PALMA (MALLORCA)
 Tel. 971 72 38 42
 Fax 971 72 69 42
 E-mail: martel@juniper.bdr.es

Carlos III, 22 b · Apt. correus 655
 07800 · EIVISSA
 Tel. 971 31 24 72
 Fax 971 31 17 08
 E-mail: martelib@juniper.bdr.es

Mª Luisa Serra, 30 b · Apt. correus 86
 07703 MAÓ (Menorca)
 Tel. 971 36 70 13
 Fax 971 36 73 11
 E-mail: martelme@juniper.bdr.es

—Per ventura la fonètica canviarà una mica, però aquestes són coses pròpies d'una evolució. Aquest purisme tan exagerat que professa molta de gent que voldria que la llengua fos igual a la que es parlava en el segle XVII no és possible, perquè les llengües evolucionen i hem d'admetre certs canvis. Darrerament ja es pot constatar

per influència del castellà que la vocal neutra es perd i es converteix en una *a*; les *l* a Palma es fan *l* bleda, que és una *l* castellana; certs sons sonors es van convertint en sords, el que diríem una miqueta l'apitxament. Però això no ens ha de fer gens de por, perquè ho corregirà la societat mateixa a través de la futura ràdio i televisió au-

tonòmica, entre d'altres, com també l'estàndard parlat es farà de la mescla del valencià, el català central i el nostre. L'estàndard oral no es farà per imposició d'unes normatives que surtin de l'Institut d'Estudis Catalans. S'ha assolit un estàndard escrit molt vàlid i la pròxima passa serà dur-lo a l'àmbit oral.

Roldan

Cream espais per conviure

Eusebi Estada, 66 - 68 · 07004 Palma

Tlf.: 971 763 666 - Fax: 971 763 667

Internet: <http://www.roldan.es>

E-mail: roldanib@roldan.es

CULTE AL COS

- Disseny
- Ergonomia
- Durabilitat

Orrell i Calmarí - Tel. 971 290 922

Científics de la UIB

«Està molt mal vist dins el món acadèmic investigar coses pràctiques»

PEP MINJUESA

El doctor Josep Antoni Tur, professor de Fisiologia; el doctor Antoni Pons, professor de Bioquímica i Biologia Molecular, i el doctor Pere Riutort, especialista en medicina estomatològica i president del Col·legi Oficial d'Odontòlegs i Estomatòlegs de les Illes Balears són els tres tenors de l'oxidació cel·lular del Laboratori de Ciències de l'Activitat Física de la Universitat de les Illes Balears.

Juntament amb els becaris Isabel Gimeno, farmacèutica, i Pere Tauler, bioquímic, han revolucionat el món de la salut, la higiene i l'estètica bucal amb el descobriment d'un nou blanquejador dental inòcua per a l'ésser humà. Són una referència mundial científica i aposten per la multidisciplinarietat, atès que «la superespecialització és allò que ho mata tot».

—Què és l'oxidació cel·lular?

Antoni Pons: L'ésser humà viu en una atmosfera d'oxigen i l'utilitza per cremar combustible. Per tant, l'oxigen és beneficiós i necessari per al bon funcionament de l'organisme. No obstant això, en tot aquest procés hi ha fuites que converteixen l'oxigen en radicals lliures, substàncies tòxiques per a l'organisme. L'ésser humà pot viure dins aquesta atmosfera perquè ha creat mecanismes de defensa, però quan aquests no donen abastament es genera l'oxidació cel·lular.

—Quant de temps heu invertit per descobrir la fórmula del blanquejador dental enzimàtic?

Josep Antoni Tur: Quasi quatre anys. Iniciarem les investigacions el 1998, partint de zero, fins a enguany, moment en què l'Oficina Europea de Patents ha certificat que la nostra troballa és una novetat mundial: la combinació de peroxidasa amb un derivat de la urea, el peròxid de carbamida.

AP: Amb aquesta unió hem acon-

seguit que el principi actiu només afecti aquestes substàncies que provoquen la brutícia a les peces dentals i formen la taca. Per tant, els efectes secundaris es dilueixen, ja que tot el poder del principi actiu es concentra sobre la causa que ataca el color i no afecta ni altres parts de les dents ni altres teixits.

Pere Riutort: Fins a obtenir-ne l'avaluació oficial no hem dit absolutament res perquè el finançament per tirar endavant aquest treball científic prové de capital privat, una empresa farmacèutica catalana té la llicència per produir-lo en exclusiva, per desenvolupar un producte industrial. A més, teníem una clàusula de confidencialitat que ens impedia publicar qualsevol cosa sobre aquest projecte.

—Enguany ja ens rentarem les dents amb el vostre producte?

JAT: El llançament al mercat del blanquejador dental enzimàtic és un plantejament purament empresarial en el qual no intervenim, tot i que les previsions són que surti enguany.

AP: Això serà possible una vegada que s'hagi realitzat l'assaig clínic amb el producte que es comercialitzarà, que durarà uns tres mesos, sobre humans vius, uns 60 pacients, per corroborar que els efectes secundaris agressius i tòxics són ínfims.

—Per què us plantejareu crear aquest producte dental?

D'esquerra a dreta, Josep Antoni Tur, Pere Riutord i Antoni Pons.

PR: Els inicis es remunten a l'experiència prèvia de la UIB sobre oxidació i blanqueig d'aliments. Tot començà en una classe del Curs d'Especialista en Implantologia Oral, en què tractàrem el tema del blanqueig dental des de la multidisciplinarietat dels nostres camps. A més a més, feia 25 anys que les aportacions sobre blanqueig dental estaven estancades i no s'hi aportava res de nou. Aquests dos elements foren el lligam perquè ens llançàssim a encetar aquesta investigació.

JAT: Hi ha una necessitat en el mercat, la gent vol tenir les dents blanques. El problema, fins ara, era que tots els productes blanquejants eren massa tòxics i poc efectius. Allò que hem fet és unificar salut i estètica.

AT: A més a més, els actuals blanquejadors dentals no són gens eficaços. Si una pasta dentífrica té components blanquejadors, aquests són tòxics, i, si no, no en té. La gent es cansa de rentar-se les dents amb abrasius que afecten l'esmal, la qual cosa perjudica les pe-

ces dentals i es crea el descrèdit sobre els productes químics d'aquest tipus. Per tant, decidírem cercar la millor solució a aquest entrebanc: que l'efecte del principi actiu sigui molt ràpid, així la persona que se l'apliqui veurà resultats. Això serà el que l'animarà a continuar usant el blanquejador dental quan li faci falta.

—El blanquejador dental enzimàtic serà d'ús professional o també domèstic?

PR: Allò que hem descobert i s'ha patentat és un principi actiu. Per tant, tindrà tants d'usos com el laboratori farmacèutic li vulgui donar. Primerament, es farà una pasta de dents i un col·lutori. També es preveu utilitzar-lo com a gel a les clíniques dentals

—Quina inversió es necessita per tirar endavant una investigació d'aquest tipus?

AP: Teníem una idea que no sabíem si aniria bé o no. Amb la nostra

experiència en oxidació cel·lular i blanqueig d'aliments volíem comprovar si aquesta idea es podia desenvolupar. Ens vàrem posar en contacte amb una empresa que hi cregué. En aquest punt, ens trobam en una situació que pots dir que hi inverteixin a fons perdut, això et marca allò que pots demanar per fer la investigació. A mesura que avancen les troballes de manera positiva incrementen l'aportació. La inversió inicial fou baixa, uns cinc milions de pessetes. En els tres anys següents augmentaren la quantia de doblers perquè obteníem resultats positius i això suposava assolir el resultat final desitjat. A tot això s'ha d'afegir l'obtenció de la patent, que té un cost d'un milió de pessetes per estat on vols patentar el teu producte i aconseguir l'exclusiva de venda. I nosaltres parlem de 18 països. A més a més, s'ha de tenir en compte tot el que la UIB ha invertit per realitzar aquesta investigació i que al llarg dels anys recuperarà.

—Heu patit molta pressió de la competència?

JAT: Hem tingut una lluita molt forta amb un parell de multinacionals molt potents, una de nord-americana i una altra de noruega. Reclamaven els seus drets sobre la patent, perquè deien que havien descobert una fórmula anterior a

investigador per fer carrera acadèmica allò que les comissions estatals i europees valoren és la quantitat de treballs d'investigació desenvolupats, publicacions, etc. que has fet; mentre que un projecte finan-

çat per una empresa privada, arriscant doblers per tu, com que no passa aquesta avaluació institucional, no comptabilitza.

JAT: Els nostres homòlegs

valora allò que té tothom, que és la publicació d'articles. Per tant, haurem d'esperar que tothom tingui una patent perquè no la menyspreïn.

AP: Fem feina amb humans. Intentam resoldre problemes metabòlics, químics i moleculars que presenten els esportistes. L'única cosa que ens diferencia dels nostres homòlegs acadèmics és el ritme de publicació dels resultats, ja que l'hem de retardar perquè intentem patentar les nostres troballes.

«Els nostres homòlegs acadèmics ens diuen doblersers»

la nostra. Vàrem demostrar que no era veritat.

-També sou els creadors de la llet d'ametla energètica. Us podríem denominar científics de mercat?

AP: Cal aclarir aquest punt. Moltes investigacions acaben en un calaix. D'altres, en un article. Això és molt lloable perquè ho llegeix tothom, però acaba aquí. No fas la passa mai per descobrir quines utilitats pràctiques pot tenir. Hem de pensar que molts dels nostres problemes locals també són universals. I les solucions locals són també universals. I és això el que hem fet.

-Descobrir productes comercialitzables us facilita trobar finançament per dur a terme les vostres investigacions?

JAT: Està molt mal vist dins el món acadèmic investigar coses pràctiques.

AP: Quan et fas un currículum in-

acadèmics ens diuen *doblersers* per dedicar-nos a investigar productes patentables que arribaran a la gent. Aquest relació directa entre l'investigador i la gent és un treball que pocs investigadors fan. I això provoca *anticossos*, és a dir, enveja. Per això, som *doblersers*, perquè fem coses que tenen aplicació i utilitat real en el dia a dia.

AP: Cal subratllar que la patent és de la UIB.

-Tot i això, teniu el suport del Departament de Biologia Fonamental de Ciències de la Salut de la UIB?

PR: Suport zero. Tan sols hem tingut un suport unànimе i des del primer moment del rector Llorenç Huguet i del seu equip. Jo tinc la mala experiència de presentar el meu currículum, amb la patent mundial inclosa, en aquest departament i me la puntuaren zero. Ens movem en l'àmbit del Laboratori de Ciències de l'Activitat Física de la UIB. El món acadèmic només

-Quins són els vostres projectes de futur?

JAT: Continuar aprofundint en el camp de l'oxidació cel·lular. Això vol dir, entre d'altres, observar els canvis i les necessitats dels esportistes. Per què els esportistes? Són els *fórmula 1* de la població en general. El que els passa a ells, després ho aplicam a la resta de la població. Cercam remeis en aquestes oxidacions a través del descobriment d'antioxidants. Tenim pendent l'elaboració d'aliments sòlids antioxidants. Per recomanar l'ús d'aquests aliments, hem de partir de dos punts addicionals: conèixer les pautes alimentàries de la població, quines necessitats tenen, i a continuació cobrir-les amb aquests suplements de la dieta. A través de la fórmula del blanquejador dental tenim aplicacions d'aquest principi sobre altres productes d'ús quotidià.

GRÀCIES
PER COMPARTIR
AMB NOSALTRES
LES VOSTRES AVENTURES

**ES
REFUGI**

Via Sindicat, 21 (pati interior)

Palma

Tel. 971 71 67 31

Fax 971 71 85 97

refugi@detallsport.es

Van Gogh

Algunes de les

matisse

millors firmes en el

Cézanne

tractament de la llum.

FECSA

enher

Grupo Endesa

Les talaies del cap Vermell

GASPAR VALERO

Itinerari:

Carretera de les coves d'Artà (PMV-4042, km 9'100) – la talaia Nova – la talaia Vella – el coll del puig Negre de s'Heretat – la cova des Vells Marins – els Provençals – Font de sa Cala

Orientacions de camí

Partim de la carretera de les coves d'Artà (PMV-4042), a l'altura del km 9,100, poc abans d'entrar a la zona ocupada pels hotels de la platja, vora el lloc denominat el clot des Blanquer. Aquest punt mostra un redol de pins i una semirotonda a l'esquerra, amb un vial asfaltat que puja cap als Alts de Canyamel. Potser aquests pins són hereus dels mítics pins de ses Vegues, on els excursionistes premoderns feien menjars i festes quan sortien de les coves d'Artà.

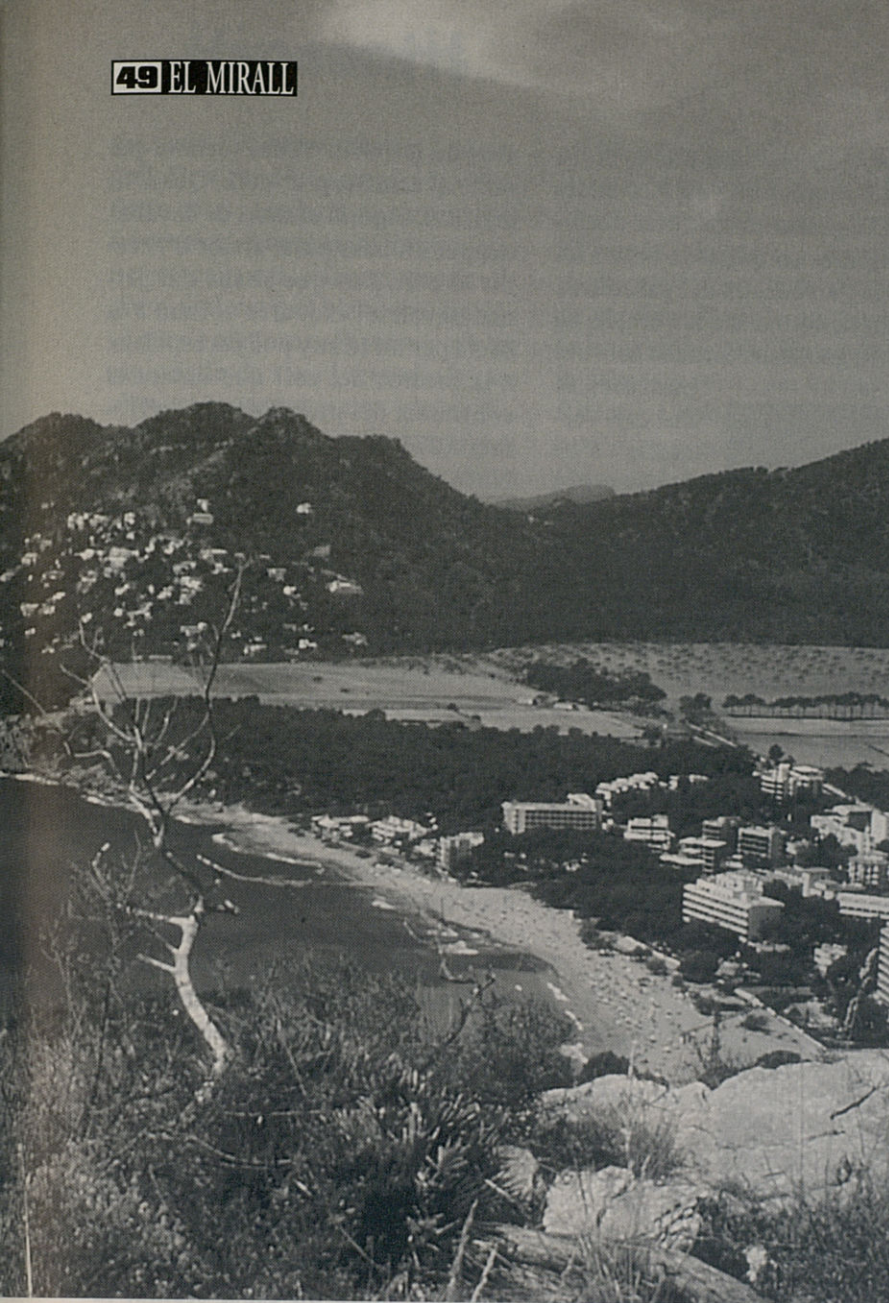
La rondalla «Es cavallet de set colors» esmenta així aquests redols: «Li havien estret cap an es puig de s'Ermida; i havent-hi afinaada sa boca grandiosa de sa Cova que s'obri en aquest penyal rotgenc i soberg, que s'alça de dins mar, else vengué s'idea d'anar a veure de prop què era aquella boca disforja. I com foren es es pins de ses Vegues, que comença sa pujada, s'asseuen en aquella ombra per prendre un poc d'alè» (*Aplec de rondaies mallorquines*, VI, 11).

Avançam per aquesta carretera alguns metres en pujada, i després del primer xalet de l'esquerra, un eixamplament de l'asfalt abans d'una volta a la dreta ens marca el punt denominat els Alts

de Canyamel, on comença el camí vell de les talaies del cap Vermell. Abandonam l'asfalt de la urbanització i, per la nostra esquerra, enllaçam amb el camí

vell, que agafam per la dreta. Mentre pujam, ens acompanya una vegetació composta per xiprell, aladern, garballó i gatoves, amb pins esparcos. Ben avi-

at la vista s'eixampla i ens mostra la platja, plena d'hotels, i la plana de Canyamel, amb el torrent homònim. Alguns minuts més amunt, el camí descriu una

certa tendència cap a l'esquerra, i se situa en una carena secundària que ens permet estendre la vista cap a Artà, a la nostra esquerra; mentre, a la nostra dre-

ta, es configura una coma oberta que parteix des de la carretera i acaba vora el coll de les Talaies, cap a on ens dirigim. Hi arribam alguns minuts més tard, per un tirany ben marcat que era l'antic camí dels talaïers. El coll apareix ple de càrritx, i té una bifurcació que marca els camins de les dues torres. Proposam anar primer a la talaia Nova, cap a mestral, a la nostra esquerra, per tornar després al coll i anar a visitar la talaia Vella, cap a xaloc, a la nostra dreta.

Pel camí de la talaia Nova, a un minut del coll, arribam a una construcció de planta rectangular que acollia durant la Guerra Civil i els anys 40 un destacament de vigilància. Té alçat de pedra viva d'una planta, amb dos portals de llinda i dues finestres, i coberta d'un aiguavés; els altres laterals tenen una finestra cadascun.

Des de l'edifici militar, per la banda de l'esquerra, iniciam la pujada a la torre, per camí clar. A mitjan pujada, deixam a l'esquerra un ullastre i, a uns cinc minuts del coll, arribam a la talaia, situada en un lloc de vista estratègic, a 229 metres d'altitud. S'hi pot contemplar una magnífica panoràmica cap a Cala Rajada i la seva costa i la plana de Canyamel. La talaia Nova és de planta circular i alçat troncocònic. A la banda de llevant té l'obertura d'accés, amb el mur esbaldregat; al capdamunt, hi ha restes d'un matacà defensiu; en la sobrellinda del portal s'entreveu un grafit amb el nom dels guardes de 1938. A la dreta de la

Itineraris

Camí de la talaia Nova.

talaia hi ha una garita de pedra. La torre data del segle XVII i formava part del cinturó defensiu costaner de Mallorca. També se la coneix amb el nom de talaia d'en Massot. De la talaia Nova davallam pel mateix camí, passam vora la construc-

caminet que ens condueix, entre càrritx i roquissar, fins a la talaia Vella. D'aquesta antiga torre de defensa, només en queda la base i les restes de l'arrencada del parament. Té planta circular i, a la vora, hi ha un vèrtex geodèsic. Situada sobre el

punt més alt del cap Vermell, s'hi contempla una bona vista abocada sobre la mar. Degué

ser abandonada poc després de construir-se, per problemes de comunicació, i fou substituïda per la talaia Nova.

Des de la talaia Vella, tornam pel mateix camí cap al coll. Quan hi arribam, seguim el camí de davallada, per on hem pujat abans d'accedir al coll, fins que abans del primer revolt a l'esquerra voltam a la dreta per un tirany poc perceptible, a la recerca del coll que separa el contrafort del puig Negre de s'Heretat (277 m) del puig de sa Talaia Nova. Cal posar atenció perquè el camí apareix molt poc marcat i el desnivell cap a l'esquerra és molt pronunciat. Mentre, a la dreta tenim les balmes del penyal on se situa la talaia Nova. Davallam un graó natural i cinc minuts més endavant arribam al coll, a la zona denominada es Cingle, curull de càrritx i situat a 163 m d'altitud. Ens reapareix la vista cap a Cala Rajada, mentre que a la dreta s'alcen les penyes tallades de la talaia Nova.

Des del coll des Cingle començam a davallar cap a la cova des Vells Marins. A la dreta veim la punta de na Massot, mentre baixam amb certa tendència cap a l'esquerra, pel coster nord-oriental del puig Negre, per un camí ben marcat però estret i amb sòl irregular. Més avall, arribam a un collet amb alguns pins, que ens marca l'inici del darrer tram de la davallada, amb càrritx, xiprell, garballó i pinotells rebrotats sobre un espai cremat fa anys. Però, la novetat vegetal d'aquesta contrada són les arboceres, especialment espesses vora el torrent que ens espera al fons de la coma; a més, hi distingim

Des de la talaia es pot contemplar la panoràmica de Cala Rajada

ció militar i arribam novament al coll de les Talaies. En aquest punt, en certa tendència a l'esquerra de la visual de la torre, agafam el

La talaia Nova.

Davallant cap a la Font de sa Cala.

abatzer, aladerns, mates i xuclamel. Després d'uns metres de davallada rosta, arribam al torrent i el travessam. Ara el camí avança planer cap a la cala, lleugerament a la dreta, amb estepes blanques, xiprell, càrritx i aladerns. Passam vora un gran rotlle de sitja i travessam una altra torrentera i, a uns quatre minuts del torrent principal, arribam a una cruïlla, on podem anar cap a la dreta si volem veure la part de llevant de la cala de la cova des Vells Marins; però és millor continuar en línia recta, fins a arribar a un forn de calç; abans, a l'esquerra queda un camí que puja molt perdut pel coster nord del puig de s'Heretat, cap al coll de la Fita Gran. Rere el forn de calç, voltam a la dreta per davallar a la cala; després tornarem a aquest punt per continuar cap als Provençals. Pel camí de la cala, anam davallant suaument; com a dada curiosa, a l'esquerra observam un dipòsit que ben segur era un *secret* de contraban. A la dreta hi discorre un torrent i, immediatament, arribam vora mar, on s'obre a l'esquerra la cova des Vells Marins, que dona nom a la cala, i que presenta una forma de pont.

De la cova des Vells Marins, tornam a pujar pel mateix camí, fins que arribam al forn de calç. A l'entreforc que hi ha a la vora, voltam a la dreta, cap als Provençals. Anam uns cinc minuts per camí ample, entre aladerns i pins, fins que arribam a l'asfalt dels Provençals, urbanització situada vora la cala d'en Suau, veïna de la Font de la Cala. L'asfalt dissenya un angle recte, i la nostra ruta continua per l'esquerra, pel carrer denominat des Morràs. Hem de seguir aquest vial alguns centenars de metres, amb xalets esparços a la nostra dreta. Arribam a una rotonda que marca una volta a la dreta, on deixam a l'esquerra el camí de Canyamel, marcat per un portell amb barrera metàl·lica. Continuem pel vial, deixant de banda el de la dreta i, uns deu minuts més endavant, voltam a l'esquerra. A la dreta queda la pedrera des Provençals, indret també anomenat el caló d'en Suau. Alguns minuts més endavant, arribam a la Font de sa Cala, on

acabam l'excursió. La font a la qual la cala dona nom encara existeix a la dreta, arran de mar.

El camí és de carro, i avança sense problemes fins a una confluència de camins. El de la dreta prové de la Font de la Cala. En aquest punt, continuam recte, per on passam un filferro, i voltam pel camí de l'esquerra, que puja al coll del Forn de Calç, amb camí ben marcat. Quan arribam al coll, observam el forn que li dona nom i pedres remogudes no sabem amb quin objecte. Davallam del coll de manera ràpida, amb la torre de n'Anyana al davant i la carena de la serra de Son Jordi més al fons; ens acompanyen xiprell, arboceres, gatoves, mates, i

estepa blanca. A uns cinc minuts del coll, arribam a una esplanada amb garrovers, amb vista cap a l'esquerra cap al puig Negre i al coll de la Fita Gran. Per camí de carro planer, continuam en direcció a la carretera de les platges de Canyamel. Mentre, deixam a la dreta una gran alzina i sementers d'ametlers. Abans d'arribar a l'asfalt, voltam a l'esquerra per un camí de carro que es manté paral·lel a la carretera. A l'esquerra se'ns ofereix una imatge de la talaia Nova. Cinc o sis minuts més endavant, arribam vora els pins i la rotonda del km 9,100 de la carretera, on tancam el circuit i acabam l'excursió.

Relojería Española S.L.
Fundada en 1885

Concessionari Oficial

Ω
OMEGA

LONGINES
SWISS WATCHES

TISSOT
Swiss Quality Time

RADO
Switzerland

AL COSMONAUTS CHRONOGRAPH
OFFICIAL
FOTIS
swiss watches

SWISS ARMY

EMPORIO ARMANI

HAMILTON
AMERICAN • SINCE 1892

Plaça de Cort, 14
Tel. 971 721 563 • 971 724 344
Fax 971 714 369

Miquel Brunet, paisatges d'interior

CRISTINA ROS

Miquel Brunet ja ha celebrat els 83 anys de vida. Amb aquests vuit decennis llargs s'escriu una de les trajectòries més perllongades i constants de la nòmina artística d'aquesta terra nostra. Si, com es conta, als vuit anys ja destacava de tal forma pels seus dibuixos que un dels seus mestres se'l volia endur

becat a Madrid perquè estudiàs dibuix, intenció que va topar amb l'oposició dels pares, la seva és una de les singladures més llargues, però també de les més amagades i solitàries d'un món que ha deixat poc lloc per als qui no s'han sumat a les tendències dominants i no han fet la reverència als circuits del poder econòmic i social. Fa poc, amb motiu d'una exposició del pintor menorquí Joan

Vives Llull, Guillem Frontera escrivia: «Que l'artista sigui universalment reconegut o localment estimat és una qüestió que quasi sempre decideix l'atzar. No ens hi hauríem d'encaparrotar tant com ho

solem fer. Al contrari, davant la traumàtica estratègia de la globalització, només tenim una defensa, protegir les cultures vernacles, defensar els valor locals, no amb l'exaltació cega dels localismes, sinó amb la convicció que formen el bessó de les nostres vides». Aquestes paraules, les quals subscriu absolutament qui signa aquest article, poden servir també

com a introducció a la revisió de la trajectòria de Miquel Brunet Miquel (Manacor 1919), una trajectòria que demostra àmpliament que ens trobam davant un d'aquests valors locals que, per distintes circumstàncies —no sols l'atzar, sinó molt especialment els condicionants d'un temps, d'un país, que diria Raimon— han estat injustament valorats o han quedat al marge dels anomenats «circuits» de l'art contemporani. Així que a Miquel Brunet només el podem seguir, de decenni en decenni, en alguna revisió d'aquestes institucionals, com la que va organitzar el Govern a sa Llotja, el 1990, o, amb tota probabilitat, com la que organitzarà l'Ajuntament de Palma, a la planta noble del Casal Sollerí, a principis del proper estiu. Quan, el 1951, Brunet va mostrar públicament a Manacor la seva pintura per primera vegada, quasi ningú no degué entendre per què aquell home dedicava tota la seva atenció a uns paisatges d'interior, camps de terra seca i prima, de tonalitats grises i llum baixa, quan de feia decennis la pintura només reflectia o bé la voluptuositat de la costa o bé l'esplendor verd dels camps, brillants els colors i una grandiosa lluminositat. El pintor de terra endins no feia sinó interpretar el seu redol, posar damunt la tela les sensacions de solitud i escassetat, la tristesa que li havia deixat el seu entorn des de la infància. I ho interpretava amb uns dots innats per al tractament de la pintura i, molt especialment, per a la composició del quadre, en el qual els carrers i les places de Manacor, els camps dels voltants o les natures mortes apareixen quasi quadriculats. Es desmarcava, des dels inicis, de les tendències dominants. I va crear, per pura intuï-

ció, un lèxic d'una modernitat que avui encara és capaç de sorprendre.

El reconeixement escàs del públic majoritari, que no l'entenia, i la falta de suport fins i tot dels intel·lectuals manacorins, que deien que el pintor Brunet no tenia cultura, i per això el menyspreaven, no varen fer que l'artista canviàs el seu mode de fer. Contràriament, en els anys següents, els que van de 1965 a 1975, la seva pintura, els paisatges i les natures mortes es varen fer encara més intimistes, més tancats i més personals. Introduí figures humanes i animals, pagesos i cavalls de feina, que situà en uns camps llaurats, de franges que definien els distints colors terrosos del camp que ell bé coneixia, i donà lloc a l'etapa que, amb l'anterior, han estat considerades com les més interessants en la trajectòria del pintor de Manacor. També fou per aquest temps quan Miquel Brunet va començar a exposar la seva obra amb una certa regularitat. Participà en diverses mostres del Grup Tago, exposà al Saló de Maig de Barcelona i a les Galeries Costa, a la Galeria 4 Gats, a la Sala Pelaires, a la Joaquim Mir o, més endavant, a la de Joan Oliver «Maneu» de Palma, així com en alguna galeria de Madrid i a diverses ciutats d'Alemanya.

Els defensors de l'art més progressista es posaren del seu costat, però Brunet es va retirar cada vegada

més al seu redol de Manacor, al seu estudi i a la seva passió pels cavalls. D'aquí que, en els dos darrers decennis, siguin molt comptades les vegades que l'artista ha exposat públicament la seva obra, la qual, en els anys vuitanta, va derivar cap al protagonisme del cos humà, sobretot nus de formes arrodonides, mentre fa algunes incursions esporàdiques en l'escultura. Tot i els canvis lleugers, Miquel Brunet s'ha mantingut fidel al seu redol i al seu llenguatge. O, com va escriure Josep Melià en el catàleg de l'antològica de l'any 90, referint-se a les distintes etapes de l'artista: «Són cercles concèntrics que auguren un etern retorn a Itaca». Això és, al seu paisatge d'interior que no és només una realitat externa, sinó sobretot una vivència íntima.

Tendències **art**

«Moulin Rouge» i «Los otros», vèrtexs d'una nova estètica

MATÍAS VALLÉS

Acab de veure *Vidocq*, que seria una pel·lícula original si no hagués estat precedida per *Moulin Rouge*. Curiosament, totes dues transcorren a París, tot i que només una és francesa –recollim el dilema per als atorgadors de Goya: en quina geografia s'ha d'incloure una pel·lícula australiana que té un títol inequívocament francès i que recull íntegrament en exteriors els interiors de la capital del Sena? Les estranyes peripècies del detectiu Gérard Depardieu en la primera meitat del segle XIX s'inscriuen en la senda oberta per la pel·lícula que varen protagonitzar Nicole Kidman i Ewan McGregor. És a dir, un trencament absolut de la continuïtat temporal, amb successius *flash-back* i *flash-forward*. De fet, seria més correcte establir que l'acció no es fixa en un moment determinat, sinó que transcorre en una tramada a mercè dels elements.

De quins elements parlem? La nova estètica exigeix que ni una sola escena es desenvolupi d'acord amb els cànons. Aquesta voluntat de dislocació és més perceptible en la secundària *Vidocq* que en la primària *Moulin Rouge*. Fins ara l'adaptació del llenguatge del còmic s'entenia

com la màxima simplificació cinematogràfica. Avui s'ha de traduir com l'exaltació del gòtic i la complicació de la línia argumental fins a l'inversemblant. En el cas de la pel·lícula francesa, la piròtècnia alterna en un estrany híbrid amb el cine que fa l'espòs de Madonna, per mitjà de l'atmosfera de Zola. Davant la fecunditat de la fantasia que despleguen els cineastes actuals, l'expressió *efectes especials* es fa oximorònica. Atès que l'efectisme i les alteracions tècniques no abandonen la projecció ni un segon, s'han convertit en la norma. Ens estalviam molta xerrameca, si hem d'apuntar un dels avantatges d'aquesta nova era.

Aquesta paràgraf hauria d'estar dedicat a prevenir-se contra la caiguda futura en l'extrem oposat, llevat que ja hi siguem. Si l'honoradesa prevalgués sobre falsos patriotismes, hauríem de reconèixer que la pel·lícula d'Amenábar s'inscriu, així mateix, en el camí excavat per *El sisè sentit*. A canvi, el vincle entre les dues pel·lícules seminals que estableix Nicole Kidman ajuda a comprendre'n l'impacte. Només una actriu prodigiosa pot desenvolupar-se amb igual soltesa en el minimalisme purità de la pel·lícula radicada a l'illa de Jersey i en l'atmosfera dissoluta del cabaret. I ja que hem recorregut a *Vidocq* com

Tendències

cinefàgia

a exemple del nou corrent, dol comprovar que Inés Sastre no serà mai una actriu, malgrat que el seu rostre extraordinari pugui romandre durant minuts a la pantalla sense exigir ni un gest a la seva propietària. Bella sense ànima, com cantava Richard Cocciante.

Sent participar-vos que *Los otros* no és una obra mestra, tot i que sigui l'obra d'un mestre. D'entre la infinitat de judicis que ha despertat, el més equilibrat correspon a Juan Marsé, que la va veure amb interès però com una imitació de Hitchcock. En més d'un pla Amenábar intenta convertir Kidman en Grace Kelly. Tanmateix es tracta d'un suspens sense desenllaç, una tensió mantinguda per vies esotèriques però sense seqüeles. Ens deixa més torbats que espantats. Un cop més es demostra que la lluna, la boira o un arbre solitari en l'obscuritat desencadenen sensacions més radicals que no els artificis clàssics per provocar el pànic. El director espanyol ha volgut jugar amb la por d'allò meravellós, que connecta directament amb el nostre sistema nerviós sense necessitat de racionalització.

Quan menys ho esperàvem, *Moulin Rouge* suposa una diversió de la línia del mercat i la possibilitat de dur a terme exercicis d'estil, de procedir a la vulneració del llenguatge dels gèneres. La trepidació incessant que introdueixen tots dos directors impedeix participar d'una sola emoció depurada. És impossible compartir el dolor de McGregor per la mort imminent de la seva dama de les camèlies quan ajuntam aquesta tragèdia amb la sàtira que implica una versió de *Roxanne* en la veu aiguarudentosa de José Feliciano. Quant

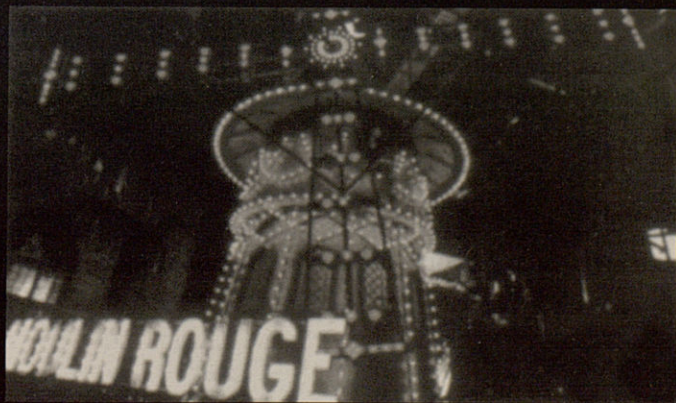
a la presumpta modernitat o postmodernitat d'aquests còctels, fa mig segle que el senyor Pío Baroja assegurava amb la boina calada que «la verdad cruda en la vida sería terrible». La nova estètica daura la píndola de la realitat, l'envolta d'un calculat frenesí.

Com ja va fer a *Abre los ojos*, Amenábar intenta fotografiar i cronometrar els fenòmens sobrenaturals. En algun moment, pareix l'autor d'un documental per al Discovery Channel, només que aquest científic no és un naturalista, sinó un sobrenaturalista. A part d'aquest detall metodològic, maneja la càmera amb la mateixa escrupolositat que si es tractàs d'un microscopi o un telescopi. I sense ocultar una certa indiferència cap als destinataris darrers del seu treball. Per tant la nova estètica es mourà entre el barroc absolut i el minimalisme absolut, però amb un control ferri a càrrec dels directors respectius. No hi ha lloc per a la llibertat. *Moulin Rouge* no es ressent d'aquesta asfíxia, perquè el seu collage permanent engana els nostre sentits. En canvi, *Los otros* no és una d'aquestes pel·lícules que hom desitgi veure més d'una vegada en la vida.

La innovació completa és un contrasentit. Els nous líders d'imatge han concretat tendències que en alguns casos es remunten a dècades passades. Els excessos de

Moulin Rouge estan prefigurats en directors que no varen respondre a les expectatives creades. Una escena del *Doble cos* de Brian de Palma, coreografiada per Frankie Goes to Hollywood, és un precedent seriós de la història del cabaret parisenc. Això no obstant, no va bastar per crear un sistema, i el director d'aquesta pel·lícula va sofrir la incomprensió dels qui s'avancen al seu temps. I acostant-nos a la nostra geografia, seria curiós plantejar-se per què la fascinació suscitada per *Los otros* —que només uns anys enrere hauria estat desqualificada com una producció en la qual no succeeix res— no va prendre en la pel·lícula mallorquina *El cielo*. En la seva adaptació d'un relat de Henry James, Aloy s'aproximava a les preocupacions creatives que ara han esclatat. La història mai no fa justícia, està molt ocupada consolidant la injustícia.

Tendències

llibres

RÍEL MESQUIDA

Narcís comadira: Homenatge als seus 60 anys

Comadira és un excel·lent poeta. Emperò aquest homenatge, ara que fa 60 anys i acaba de treure un poemari, *L'art de la fuga* (Empúries, Edicions 62), que encara no he llegit, li faré amb un comentari d'un magnífic llibre de mescles seu. Es titula *Sense Escut* (Empúries) i des que va aparèixer el 1998 l'he anat espigolant, i ara m'ha pegat per rellegir-lo quasi de dalt a baix. Recull papers dispersos del poeta que parlen de temes ben diferents:

la poesia i la política, Espanya i

Catalunya vistes pels sentiments

d'un poeta, un pamflet contra

l'estètica tova, la seva

relació amb Carner, la ne-

cessitat de llegir els clàs-

sics, la fertilitat de Gabriel

Ferrater per a la poesia ca-

talana, notes sobre art, so-

bre la tasca del poeta, so-

bre qui és i perquè es-

criu, sobre J. V. Foix, so-

bre *La transformació* de

Kafka i records d'amics

com Montserrat Roig,

Enric Marquès i José

Maria Valverde. Com po-

deu veure un mostrari de

temes que fan gola i que no

et defrauden. A la «Nota

Prèvia» fa una definició

d'aquests escrits escampats

seus de la qual destacaré un frag-

ment de caràcter definitori:

«L'escut de l'artista, del poeta, és

la Forma. En ella hi veu la Real-

itat, la hi condensa, la hi engloba. I mira

de tallar-li el cap de la particularitat en

rodó i veure si, com del coll de la Medu-

sa, en surt un cavall blanc alat –un Sen-

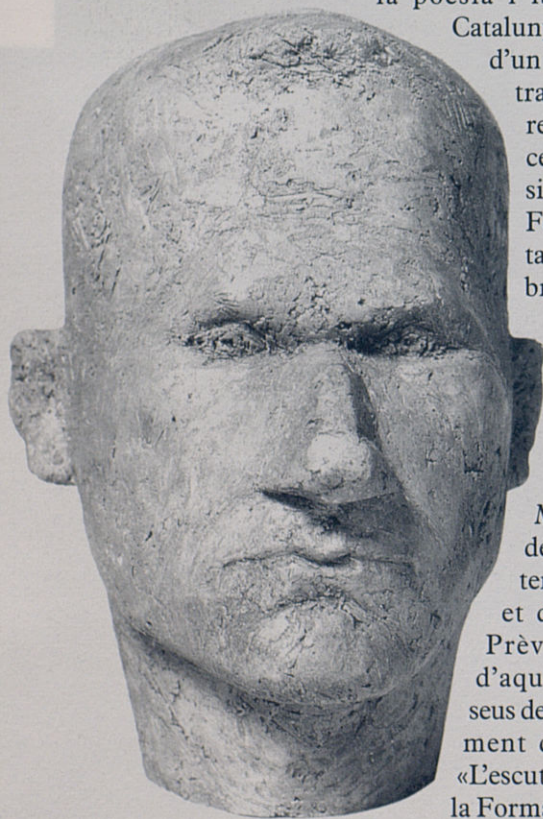
tit– que el dugui a d'altres aventures

d'emmirallament i de decapitació –i de

Sentit. La Forma és un escut. Hi ha ve-

gades, però, que el poeta se sent agosarat.

D'altres, potser no ha tingut temps per armar-se. Llavors és quan es permet enfrontar-se amb la Realitat sense escut. Surt a cos descobert i fa el que pot. Corre el perill d'entretenir-se massa en els detalls. Corre el perill de perdre de vista l'objectiu de comprensió global. Corre el perill de tornar-se de pedra. I sense escut, però amb una intel·ligència esmolada, Comadira es carrega *El vel de Maia* de Marià Manent amb els arguments més clars: en lloc de penjar-se en la pau geòrgica del Monseny caldria que hagués deixat constància d'allò que passava a Barcelona entre els escriptors: què pensaven, què feien, com s'havien organitzat, com col·laboraven en aquella guerra seva. I sense escut ens diu quina és la seva Europa: «Europa és l'Enciclopèdia, és la Revolució Francesa, és Bach el cerebral, Mozart el calent, Schubert el sifilític. És Miquel Àngel l'homosexual, és Giordano Bruno l'heretge cremat viu. És Hegel, Hölderlin, és Nietzsche. És l'olla de pressió de la Viena del canvi de segle. És Marx i Lenin. És Kafka». I sense escut amolla veritats que molts no volen escoltar i que són vives i exaltants com quan les va escriure el 1997: «Però el que és natural és que un català escrigui en la llengua del seu país. I aquesta només és una: la llengua catalana. És la llengua que ha nascut aquí i que s'ha configurat en un país que s'ha anat configurant amb ella. És la que ha batejat cims i valls, rius i cales, pobles i ciutats. És la que ha rebut de les idiosincràcies dels seus parlants la seva diferència i les seves peculiaritats. És la que és viva –malgrat que malalta– en el país que l'ha fet néixer, en el país on està arrelada, on encara pot florir i granar». Que siguin aquestes paraules entusiastes i veres de l'amic Comadira les que formin la música d'un «Molts d'anys i bons» gran com la Seu.

Catalina Homar: Dos magnífics llibres en un

Mateu Colom i Palmer, historiador i professor, ha escrit *Catalina Homar. Història d'una passió* (Col·lecció «Miramar», Miquel Font Editor). L'he llegit d'una tirada i m'ha donat informacions ordenades, fascinants i precioses de tota la vida d'una pagesa valldemossina, nada en una família nombrosa i humil el 1868, i que, gràcies a la seva intel·ligència natural conjugada amb el seu esforç, va poder als dinou anys fer-se càrrec de l'explotació agrícola de l'Estaca, aprendre a llegir i escriure, enamorar tot un Arxiduc d'Àustria i viatjar per tota la Mediterrània. En el seu temps les dones, i especialment si eren pobres, restaven analfabetes i es dedicaven a fer les feines de la casa i del camp sota la potestat dels pares o dels marits. Ella fou una pionera, una avançada, i l'escriptura de Mateu Colom, que conjuga el rigor històric a partir d'una investigació acurada amb el sabor novel·lesc d'aquesta vida intensa i envoltada amb l'aura de la passió, converteix la biografia de Catalina Homar en un vertader homenatge i una vindicació de la seva figura quan

faltan només tres anys per celebrar el centenari de la seva mort. Un conjunt de fotografies de la biografiada, de les seves joies i dels indrets on habità, així com un apèndix documental, en el qual destaquen dues cartes de Catalina Homar a l'Arxiduc, i una excel·lent bibliografia formen la primera part del llibre. La segona part és la magnífica traducció al català feta per Germà García Boned de l'obra que l'Arxiduc li dedicà a Catalina Homar el 1905, el mateix any de la seva mort. Entendreix veure com aquest home recorda fil per randa des de com la va conèixer fins a com la va convertir en madona de l'Estaca. Subratlla els gusts de Catalina pel mar, pels viatges, per la natura, per la feina ben feta. Tot un acte d'amor. Un gust de llibre.

Gabriel Ferrater revisitat

Aquest recull *Gabriel Ferrater 'in memoriam'* (Proa), del qual són editors, en el sentit anglès del mot, Dolors Oller i Jaume Subirana, m'ha produït efectes euforitzants. El llibre aplega les divuit ponències inèdites fetes per poetes, catedràtics i estudiosos sobre l'obra de Ferrater i els sis testimoniatges d'amics que, per commemorar el doble aniversari de Gabriel Ferrater —setanta-cinquè del naixement (20 de maig de 1922) i vint-i-cinquè de la mort (27 d'abril de 1972)—, tingueren lloc el 20 i 21 de maig de 1997 en un simposi fet a la Universitat Pompeu Fabra de Barcelona. També s'inclouen dues joies que Jaume Subirana trobà a la Fonoteca-arxiu Jaume Font: la transcripció de dues conferències ferraterianes d'uns 55 minuts cadascuna sobre la poesia catalana de la Renaixença fins passada la Guerra Civil. A la primera comença amb Joan Maragall, al qual considera el poeta més interessant de contingut de la literatura catalana contemporània, i continua amb el seu gran mestre Josep Carner. A la se-

gona les dues figures cabdals són Carles Riba i J. V. Foix, encara que esmenta Salvat-Papasseit, Pere Quart i Marià Manent. Llegint aquests textos he rememorat el meu temps d'estudiant a la Universitat de Barcelona els anys seixanta quan assistia a la les seves lliçons magistrals: pintaria l'amfiteatre de l'aula tota plena d'amadors de la literatura que escoltàvem la veu rogallosa i una mica quequejant d'aquell altíssim poeta que ens encisava parlant-nos dels laberints de la gramàtica, dels sabors de la matemàtica, de la persuasió dels trobadors o fent-nos el luxe de llegir-nos un poema seu encara en el teler: «Poema inacabat». Després, uns quants, anàvem a qualcun dels bars que hi havia per la Ronda de Sant Antoni (record Comadira i Oliva amb nosaltres) i jo *flipava* de veure'l beure vas rere vas de ginebra mentre ens amarava amb la llum d'una intel·ligència de les més vives, radicals i seductores que he conegut mai. El llibre fet de teselles d'un mosaic que vol dibuixar una aproximació discernidora

de Ferrater és entretingut perquè et duu a nombrosos miradors sobre l'obra d'un poeta fonamental de la literatura catalana de final de segle. Manuel Ollé ens conta la seva relació amb les matemàtiques; Arthur Terry, Dolors Oller i Jordi Sala recerquen en les seves formes poètiques i exploren veus narratives, experiència i moral; Elisenda Marcer, Jaume Vallcorba, Rossend Arqués, Giuseppe Grilli, Montserrat Corretger, Enric Bou i Cristopher Whyte agafen un poema, la relació amb Gil de Biedma, Pavese, Frost, Eliot o Maragall, analitzen un versos per extreure'n conclusions; Oriol Pérez, Jordi Ibañez i Jordi Julià toquen el seu aspecte com a crític, i els amics i coneguts —Narcís Comadira, Félix de Azúa, Pere Gimferrer, Josep M. Castellet, Jaime Salinas i Ramon Gomis— donen un mostrari de punts de vista en què la relació personal i la lectura de la seva obra es conjuminen. Com veieu és un llibre per entrar-hi per molts de llocs i poder fruit de visions ben diverses d'un poeta de bon de veres. Aprofitau també per rellegir *Les dones i els dies* (Edicions 62).

Colmado Santo Domingo

És un local colorista a l'exterior i a l'interior. L'entrada està coberta per una gamma àmplia de colors que es distribueix en multitud de caixes de fruites, enfilalls de pebres coents, sobrassada i altres productes típics de la gastronomia mallorquina.

Un cop que traspasses la porta et trobes davall d'una petita cova del sòtil de la qual pengen una mena d'estalactites en forma d'embotits mallorquins. El seu actual propietari, Pere Amengual, porta el Colmado Santo Domingo des de l'any 1986, quan va retornar a Mallorca després d'haver regentat una botiga d'alimentació en un poble a prop de Brussel·les.

L'establiment duu uns 125 anys obert, encara que no sempre ha estat una botiga d'aliments. En temps passat fou un local de venda de capells i més tard una saboneria. Entre els anys 50 i 70 es convertí en Colmado Londres i després en Embotits Can Tià.

Al Colmado Santo Domingo es poden trobar tot tipus d'embotits mallorquins, com la sobrassada, camallot, botifarrons, tàperes, melmelades, oli, formatge menorquí, pa de figues, olives, mel feta artesanament i altres productes de la terra. Pere Amengual abomina de la sobrassada que es ven en terrina. Diu que és una perversió del producte mallorquí. «La sobrassada ha d'estar curada, almanco durant un any. Moltes vegades, les matances es fan enguany i els embotits extrets del porc es posen immediatament a la venda. Nosaltres utilitzam el mètode tradicional i esperam l'època adient de consum. Per això, venem un producte de qualitat».

Colmado Santo Domingo

Carrer de Sant Domingo, 1. 07001 Palma

Tel. 971 714 887

La Favorita, fundada el 1946 per un italià

L'italià Bruno Fantini es va esposar amb la mallorquina Maria Rosselló l'any 1939 a Itàlia, on vivien tots dos. Però acabada la Segona Guerra Mundial el matrimoni es va traslladar a Mallorca, i el 1946 va inaugurar La Favorita al carrer de Sant Miquel de Palma, una mantegueria i xarcuteria dedicada a la venda de productes de qualitat. Avui dia, Maria Augusta Fantini, la filla del matrimoni, és la que dirigeix el negoci familiar. La Favorita és sobretot una botiga coneguda per la venda de productes de xarcuteria, encara que als seus prestatges hi ha un poc de tot: xocolata, pasta italiana, llegums envasats, melmelada feta artesanament a Barcelona, patés, etc.

Quasi cada setmana, el mostrador de l'establiment canvia de fesomia i s'hi exposen els productes més novedosos. Fa poc va tocar el torn a una partida de formatges francesos purament de cabra. Altres vegades el mostrador és ple de pastes italianes o d'altres productes de la gastronomia no només balear sinó també internacional.

Atès l'èxit del negoci, La Favorita va crear una sucursal al Mercat del Tennis de Palma, de la qual s'encarrega Bruno Fantini, fill del fundador de la botiga. Segons Maria Augusta Fantini, l'avantatge dels

seus establiments davant dels supermercats o les grans superfícies és la màxima qualitat dels seus productes, l'atenció personalitzada i la simpatia amb els clients. «Molts són fills dels clients que ja venien a comprar al meu pare. D'altres són turistes que vénen de la Península o de l'estranger».

La Favorita

Sant Miquel, 38-A. 07002 Palma. Tel. 971 713 740

La Favorita II

Joan Crespi, 13 (Mercat del Tennis) Tel. 971 733 848

La universitat que t'obre al món

1er cicle

NOU Turisme*

- Ciències Empresarials
- Enginyeria Tècnica en Informàtica de Sistemes
- Enginyeria Tècnica en Informàtica de Gestió

1er i 2n cicle

- Filologia Catalana (també accés directe a 2n cicle)
- Humanitats (també accés directe a 2n cicle)
- Dret
- Psicologia

2n cicle

NOU Comunicació Audiovisual*

NOU Investigació i Tècniques de Mercat (Màrqueting)*

- Ciències del Treball
- Administració i Direcció d'Empreses
- Ciències Polítiques i de l'Administració
- Psicopedagogia
- Documentació (Gestió de la Informació)
- Enginyeria en Informàtica

*En tràmit d'homologació

3er cicle

- Doctorat interdisciplinari i internacional sobre la Societat de la Informació i el Coneixement
(Preinscripció: del 22 de març al 24 d'abril)

**Sol·licitud d'accés:
del 16 de març al 27 d'abril**

Inici període lectiu: setembre de 2002

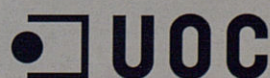
Altres estudis

- Curs d'accés a la UOC per a més grans de 25 anys
- Graduat Multimèdia a distància (titulació pròpia UOC-UPC)
- Formació de postgrau

Informa-te'n al 902 141 141

**i als punts de la UOC a Ciutadella (Plaça des Born, 19)
i a Manacor (C. Muntaner, 12).**

www.uoc.edu

**Universitat Oberta
de Catalunya**

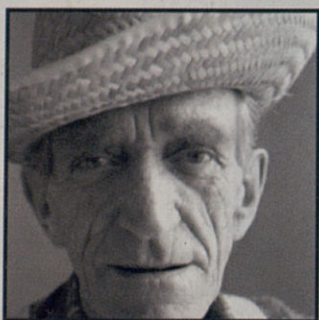
www.uoc.edu

Premi ICDE 2001 d'Excel·lència
a la millor universitat virtual
i a distància del món

Targeta Bàsica

Pensam en tothom.

El Govern de les Illes Balears pensa en tu i en la gent més necessitada o que disposa de les pensions més baixes. Per això feim la "Targeta Bàsica".

10 mil targetes carregades amb 180 euros perquè puguin adquirir productes de primera necessitat.

Una iniciativa pionera en tot l'Estat que permet fer de les Illes Balears un país més solidari, cohesionat i just.

Govern de les Illes Balears.

Pensam en tothom.

Informau-vos-en a l'IBAS a partir de l'1 d'abril:
Tel. 971 17 70 00 - Via Alemanya, 6, Palma

GOVERN
DE LES ILLES BALEARS
Conselleria de Benestar Social

Quatre illes,
un país
cap frontera